

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Fakulta pedagogická

Ústav romanistiky

Bakalářská práce

Komparativní analýza pronatalitní politiky v České republice a ve Francii

The analyse comparative of The Policy of natality in Czech Republic and in France

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. et Mgr. Ivo Petrů

Autor: Lucie Tichánková

Ročník: 3. Ročník

Studijní obor: Francouzský jazyk pro evropský a mezinárodní obchod

2008

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné databázi STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 25. června 2008

.....
.

Lucie Tichánková

Děkuji Mgr. et Mgr. Ivu Petřů za odborné vedení, za cenné rady a připomínky, které mi poskytoval při zpracování této bakalářské práce.

Děkuji Mgr. Michalu Vančurovi Ph.D. za odborné vedení, za cenné rady a připomínky, které mi poskytoval při zpracování této bakalářské práce.

Anotace bakalářské práce:

Komparativní analýza pronatalitní politiky v České republice a ve Francii

Autor: Lucie Tichánková

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Ivo Petruš

Cílem mé bakalářské práce je detailně přiblížit, pronatalitní, propopulační a rodinné politiky České republiky a Francie z hlediska sociálních opatření zaměřených na podporu porodnosti a rodin s dětmi jako jsou sociální dávky, úpravy v oblasti pracovního práva, které by umožnily lepší možnosti pro rodiny s dětmi a rovněž se zamyslet nad výhodami a nevýhodami obou systémů.

Má práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol, které jsou nadále členěny do menších podkapitol. První kapitola pojednává o přirozeném přírůstku a migraci v České republice od počátku 20. století, tedy o vývoji natality, mortality, migraci a vlivu sociálních faktorů na přirozený přírůstek, kterými jsou rozvodovost, sňatečnost a potratovost.

Druhá kapitola pojednává o přirozeném přírůstku a migraci ve Francii od počátku 20. století. Ve třetí kapitole se zaměřuji na pronatalitní, propopulační a rodinnou politiku v České republice, jak v její historii, tak i v její současnosti, především co se týče sociálních opatření na podporu porodnosti a rodin s dětmi, jako jsou sociální dávky, mateřská dovolená, rodičovská dovolená. Čtvrtá kapitola pojednává o pronatalitní a rodinné politice ve Francii, co se týče sociálních opatření na podporu porodnosti a rodin s dětmi, jako jsou sociální dávky a mateřská dovolená, otcovská dovolená, rodičovská dovolená. V páté kapitole porovnávám vliv pronatalitních politik ve Francii a v České republice a zároveň jaké vlivy mají sociální faktory v obou zemích a který systém se zdá být i přijatelnější pro rodiny daného státu.

Abstract of bachelor thesis:

The analyse comparative of The Policy of natality in Czech Republic and in France

Author: Lucie Tichánková

Supervisor: Mgr. et Mgr.Ivo Petrů

The aim of my bachelor thesis is to present The Policy of natality, The Family Policy in Czech Republic and in France with a view to the social measures used to help the sustenance of natality and the families with their children like social benefits, the modification in labour law.

My thesis is divided in five chapters. The first one describes briefly the history of natural population increase and migration in Czech Republic during 20th century. The second one is about history of natural population increase and migration in France during 20th century. The two following chapters describe the history about The policy of natality in France and Czech Republic during 20th century and the actual social measures used to help the families with their children. Finally chapter presents the analyse comparative of The Policy of natality, of The Family Policy and the analyse comparative of social measures in these countries.

Komparativní analýza pronatalitní politiky v České republice a ve Francii

Obsah:

Úvod	8
1. Přirozený přírůstek a migrace v České republice	10
1.1 Vývoj natality na území dnešní České republiky od roku 1900-1989	10
1.2 Vývoj natality v České republice po roce 1989	12
1.3 Vliv dalších demografických procesů na natalitu v České republice	13
1.3.1 Sňatečnost	13
1.3.2 Rozvodovost	15
1.3.3 Potratovost	17
1.3.4 Vývoj kojenecké a novorozenecké mortality v České republice od počátku 20. století	18
1.4 Vliv migrace na přirozený přírůstek v České republice ve 20.století	20
1.4.1 Demografické aspekty migrace	21
1.4.2 Vnitřní a zahraniční migrace obyvatelstva České republiky po roce 1989	22
1.4.3 Zahraniční imigrace	23
1.4.4 Vnitřní imigrace	23
2. Přirozený přírůstek a migrace ve Francii	25
2.1 Vývoj natality ve Francii od roku 1900	25
2.2 Vliv dalších demografických procesů na natalitu ve Francii	29
2.2.1 Sňatečnost	29
2.2.2 Rozvodovost	31
2.2.3 Potratovost	32
2.2.4 Vývoj kojenecké a novorozenecké mortality ve Francii od počátku 20. století	32
2.3 Vliv migrace na přirozený přírůstek ve Francii	33
3. Metodika populační politiky	37
3.1 Pronatalitní politika v České republice	38
3.1.1 Pronatalitní politika v socialistických zemích	38
3.1.2 Pronatalitní politika v Československu	39
3.1.3 Vývoj systému populačních dávek v historii ČSSR	41
3.1.4 Populační politika v České republice po roce 1989	45
3.2 Současná rodinná politika v České republice	47
3.2.1 Dávky státní sociální podpory	48
3.2.2 Rodinná politika	52
4. Pronatalitní politika ve Francii	56
4.1 Historie pronatalitní politiky ve Francii ve 20. Století	56
4.2 Rodinná politika ve Francii	58
4.3 Finanční pomoc ve Francii	61
5. Komparativní analýza pronatalitní politiky v České republice a ve Francii	67
5.1 Komparativní analýza pronatalitních politik během 20. století v ČR a ve Francii	67
5.2 Komparativní analýza rodinné politiky v České republice a ve Francii	69
5.3 Komparativní analýza sociální podpory v České republice a ve Francii	70
5.4 Celkové hodnocení komparativní analýzy	72
Závěr	76
Glosář	77
Résumé	78
Zdroje	81
Přílohy	83

Úvod

V průběhu posledních desetiletí, kdy Česko procházelo a prochází hlubokou politickou, ekonomickou a sociální transformací se změnilo chování lidí ve všech sférách a k významným změnám došlo i v jejich demografickém chování a zároveň v celkovém populačním klimatu. Sociální, ekonomické a politické podmínky života lidí v totalitním systému vedly k vytváření modelů demografického chování, které se významně odlišovalo od demografického chování v demokratických státech s vyspělým tržním hospodářstvím. V České republice se v současné době řeší problém nízké míry porodnosti a zároveň se řeší, zdali míra porodnosti má pozitivní či negativní vliv na vývoj věkové pyramidy obyvatelstva v České republice. Zároveň bych se chtěla zaměřit i na jiné demografické procesy, které mohou ovlivňovat míru porodnosti v historii České republiky, jako je sňatečnost, rozvodovost, potratovost a vliv imigrace. V mé práci bych se chtěla pokusit zjistit, zda vláda České republiky zavádí pronatalitní opatření, či pronatalitní, populační politiku a zdali už se v minulosti k těmto opatřením uchýlila, aby zvýšila míru porodnosti v České republice. Pokud nemůžeme v České republice hovořit o pronatalitních opatření, chtěla bych v mé práci zhodnotit, zda existují jiná opatření, která by měla vést na podporu porodnosti a rodin s dětmi. Má práce je zpracována formou komparativní analýzy, v které budu porovnávat pronatalitní politiku a sociální systém dvou států: České republiky a Francie.

Francouzská republika je demokratický stát s vyspělým tržním systémem, který ve své historii 20. století neprocházel výraznou ekonomickou transformací z důvodu totalitního režimu, zároveň je Francie jeden ze států Evropy, který i v současné době vykazuje vysokou míru porodnosti a vysoké migrační saldo. Součástí mé práce je zjistit, zdali se Francie ve své historii uchýlila k zavedení pronatalitní politiky, aby podpořila vysokou míru porodnosti, a také z jakého důvodu Francie vykazuje vysoké migrační saldo. Jádrem mé práce je porovnat jednotlivé demografické ukazatele mezi Českou republikou a Francií, zaměřit se na porovnání pronatalitních politik těchto dvou zemí a zjistit, zda li se dá hovořit o pronatalitních, propopulačních politikách nebo o pronatalitních opatření v těchto zemích a jestli už se tyto země někdy v historii setkaly s těmito politikami, či opatřeními. Nadále budu srovnávat sociální opatření na podporu porodnosti a rodin s dětmi těchto dvou zemí, jako jsou sociální

dávky a rovněž se zamyslím nad výhodami a nevýhodami těchto dvou systémů. V závěru mé práce se pokusím tyto systémy kriticky zhodnotit.

V prvních dvou kapitolách se budu především věnovat vývoji porodnosti, kojenecké úmrtnosti a imigrace (vliv imigrantů na natalitu) během 20. století v České republice a ve Francii, a zdali tyto demografické ukazatele měli pozitivní či negativní vliv na natalitní křivku. V prvních dvou kapitolách se také zaměřím na vývoj dalších demografických procesů během 20. století, jako je sňatečnost, rozvodovost a potratovost a jestli tyto vedlejší faktory měly pozitivní či negativní vliv na natalitní křivku v průběhu 20. století. V třetí a čtvrté kapitole se budu věnovat historii pronatalitních politik a pokusím se zjistit, zdali se v historii, či v současnosti těchto dvou států může hovořit o pronatalitní politice či pronatalitních opatření, které by měly podporovat vysokou míru porodnosti. Zároveň v těchto kapitolách uvedu i současný sociální systém obou států a jaká výše sociální podpory je poskytována rodinám s dětmi. Pátá kapitola bude zpracovávána komparativní analýzou, v které budu srovnávat pronatalitní politiku či pronatalitní opatření těchto dvou států a výši státní sociální podpory a zdali výše příspěvků je dostačující k výchově dětí. V závěru mé kapitoly se pokusím systémy těchto dvou států kriticky zhodnotit.

1. Přirozený přírůstek a migrace v České republice

Porodnost je jedním z klíčových demografických procesů, spolu s úmrtností představuje základní složku demografické reprodukce populací. Úroveň porodnosti závisí na plodivosti, což je schopnost muže a ženy родit děti. Jejím výsledným efektem, který vyjadřuje počet narozených dětí je plodnost. Úroveň plodnosti může být také ovlivněna vnějšími faktory jako např. populační politikou státu, uplatnění partnerů na trhu práce, fyzickou aktivitou partnerů, náboženským vyznáním, životní úrovni partnerů a také dosaženým vzděláním partnerů.

Přirozený přírůstek obyvatel je dán rozdílem počtu živě narozených a počtu zemřelých obyvatel za stejné období a území¹.

Porodnost (natalita) udává počet živě narozených dětí na 1000 obyvatel středního stavu².

Úmrtnost (mortalita) je počet zemřelých na 1000 obyvatel středního stavu³.

1.1 Vývoj natality na území dnešní České republiky od roku 1900 – 1989

Na začátku 20. století se Česká republika vyznačovala vysokou porodností, každoročně se rodilo okolo 300 tisíc- 350 tisíc dětí⁴, vysoká míra porodnosti trvala až do začátku 1. sv. války. Míra porodnosti za 1. světové války byla ovlivněna válečnými událostmi. Věková struktura populace Českých zemí byla deformována hlavně snížením počtů živě narozených dětí v letech 1915-1919 o více než 40%⁵, a to se promítalo až do poloviny třicátých let v nízkém počtu dětí ve věku do 15 let. Ztráty na bojištích byly zřejmé ve zhruba dvaceti letech věku a projevíly se zpočátku i vyšším podílem vdov ve věku 25-40 let. Úroveň porodnosti první

¹ <http://vdb.czso.cz/vdbvo/mi/mi_ukazatel.jsp?kodukaz=1667>, 20. června 2008

² <<http://www.regionalnirozvoj.cz/catalogue1/definitions/52/5202.htm>>, 20. června 2008

³ <http://www.demografie.info/?cz_umrtnostukazatele>, 20. června 2008

⁴ <http://www.demografie.info/?cz_porodnosthistorie>, 12. května 2008

⁵ Milan Kučera, *Populace České republiky 1918-1991*, str. 10

republiky byla ovlivněna poválečnou kompenzační vlnou („demografický zákon války“⁶), podle něhož lze pozorovat dvě stádia vývoje; destruktivní a kompenzační⁷, která však netrvala dlouho, následoval pokles porodnosti, na který měla vliv zvyšující se ekonomická aktivita žen a sociální změny v rodinách. Hospodářská krize ve 30. letech přinesla sebou pokles porodnosti⁸. Ekonomická krize proniká i do sociálního prostředí a proto rodiny plánují menší počet dětí⁹. Až do roku 1937 (a samozřejmě ještě později) působila tedy na vývoj obyvatelstva výrazná anomálie věkové struktury i změněná relace počty mužů a žen¹⁰. Ve 40. letech došlo k nárůstu počtu narozených, jednalo se především o silné ročníky žen ze dvacátých let, které nyní dospěly do fertilního věku, ale také se na tom významně podepsala i protektorátní specifika; většina českých mužů nebyla na bojišti a těhotenství a mateřství bylo mj. i obranou před nucenými pracemi.¹¹

Počátek 50. let je poznamenán dozníváním poválečných kompenzačních populačních trendů. Právě tak jako část vzestupu porodnosti ve válečných letech, tak i v letech 1946-1948 byly odrazem národní aktivity, výzvy k vytváření „nového života“ českého národa. Největší nárůst porodnosti můžeme zaznamenat v 60. a 70. letech, která byla ovlivněna státní politikou. Vývoj porodnosti v této době byl především ovlivněn dvěma skutečnostmi, které učinila česká vláda: přijetí zákona o umělém přerušení těhotenství (1958), tím můžeme zaznamenat na grafu prudký pokles realizované porodnosti a v letech 1968- 1973 přijetí komplexu pronatalitních opatření; následoval rychlý vzestup a poměrně dlouhé období vysoké úrovně plodnosti, mezi velice silné ročníky můžeme řadit léta od začátku 70. let,

⁶ Autor E. Rosset (1964)

⁷ Destruktivní stádium – v důsledku snížení sňatečnosti, zhoršení politické a ekonomické situace v době války se snižuje porodnost, po skončení války nastupuje kompenzační stádium, kterou charakterizuje vysoká sňatečnost a porodnost.

⁸ Počátek hospodářské krize začíná krachem na Newyorské burze 29. Října 1929, která byla obecně způsobena selháním nestabilního světového hospodářského systému. ČSR jí byla postižena více než jiné země, a to jak délkou trvání, tak hloubkou (těžší důsledky pro malé, exportně zaměřené země).

⁹ Milan Kučera, *Populace České republiky 1918-1991*, str. 7

¹⁰ Milan Kučera, *Populace České republiky 1918-1991*, str. 10

¹¹ Pavel Sikora – Vymíráme? Proč?, <<http://sikora.blog.respekt.cz/c/6531/Vymirame-Proc.html>>, 12. května 2008

především 1. polovina 70. let s vrcholem roku 1974¹², rodilo se přibližně 180 000 dětí¹³. Během osmdesátých let porodnost klesla a stabilizovala se.

1.2 Vývoj natality v České republice po roce 1989

Vývoj porodnosti v 90. letech byl charakterizován nejprve prudkým, později pozvolným poklesem živě narozených dětí. Výjimkou byl pouze rok 1997, kdy ve srovnání s předchozím rokem narodilo o 211¹⁴ živě narozených dětí více. Bylo to způsobeno zpomaleným poklesem úrovně plodnosti a zvýšením počtu žen v reprodukčním věku, neboť do období dříve nejvyšší intenzity plodnosti (20-25 let) nastoupily generace žen narozených v populační vlně z poloviny sedmdesátých let (ročníky 1973-1977)¹⁵.

Vývoj porodnosti po roce 1989 můžeme označit prudkým poklesem počtu narozených dětí, který začal v roce 1992 a zastavil se po roce až 1996. Tento pokles souvisí také s výraznými změnami reprodukčního chování. V průběhu devadesátých let, kdy proběhla první fáze přechodu, tzn. pokles intenzity plodnosti v důsledku odkladu sňatků do pozdějšího věku a poté druhá fáze, kdy věk prvorodiček byl a je stále odkládán do vyššího věku. Rok 1997 lze označit za vzestup plodnosti žen starších 25 let, zde také dochází k pomalému zvyšování měr plodnosti 25-34letých žen, z důvodu stále vyšší ekonomické aktivity. Mezi lety 1996-2000 se předpokládalo¹⁶, že roční počty narozených začnou růst, neboť do věku 20-25 let vstoupily generace žen narozených během populační vlny z poloviny sedmdesátých let, avšak na konci devadesátých let vývoj nenavštědčoval tomu, že by roční počet narozených měl růst. V druhé polovině devadesátých let se každoročně narodilo v průměru o 40 000 méně dětí¹⁷ než

¹² Milan Kučera, *Populace České republiky 1918-1991*. str. 59

¹³ <http://www.demografie.info/?cz_porodnosthistorie=>, 12. května 2008

¹⁴ Byť str. 11

¹⁵ Kolektiv autorů, *Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Populační vývoj České republiky*, str. 33, rok vydání 2000

¹⁶ Kolektiv autorů, *Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Populační vývoj České republiky*, rok vydání 2000, str. 39

¹⁷ Byť odkaz na str. 11

v roce 1990 a v roce 1999 se narodilo dokonce méně než 90 000 dětí¹⁸. Obdobný vývoj porodnosti zaznamenala většina postkomunistických států, avšak existují mezi nimi rozdíly v rychlosti poklesu. V loňském roce se narodilo nejvíce dětí za posledních 15 let (114 600 dětí)¹⁹, protože do fertilního věku se dostaly silné ročníky ze sedmdesátých let. I přes nynější relativně vysokou porodnost posledních dvou let, patří Česká republika mezi státy s nejrychlejším poklesem porodnosti.

1.3 Vliv dalších demografických procesů na natalitu v České republice

Do demografických faktorů můžeme také zařadit potratovost, sňatečnost a rozvodovost, které ovlivňují natalitu v České republice.

Sňatečnost - je demografický proces, který studuje zakládání manželství na základě zákonem daných podmínek, uzavírání jednoho sňatku na 1000 obyvatel

V období socialismu byly preferovány spíše dělnické profese, které vláda podporovala různými pronatalitními opatřeními zvyšující úroveň porodnosti, jako byly např. výhodné novomanželské půjčky a nové byty pro novomanžele. Od počátku devadesátých let stoupá také ekonomická aktivita žen a založení rodiny se stále odkládá do pozdějšího věku. Proniknutí antikoncepce do společnosti pomáhá ženám stanovit plánované mateřství a tím lze také předejít nechtěným těhotenstvím. Trh práce je stále náročnější a proto se ženy radši věnují studiu, aby obstály na trhu práce, a rodinu posouvají na pozdější dobu.

1.3.1 Sňatečnost

V této podkapitole jsem pracovala především s internetovými zdroji :
<www.Demografie.info/?cz_snatecnosthistorie>

V České republice lze rozlišit 3 vývojové etapy sňatečnosti:

¹⁸ Byť odkaz na str. 11

¹⁹ <<http://www.novinky.cz/clanek/142316-baby-boom-pokracuje-v-cesku-zije-pres-10-4-milionu-lidi.html>>, 12. června 2008

1. *období- poválečné období až do 60. let* - sňatek uzavíralo stále více lidí a zároveň se snižoval věk při vstupu do manželství (úhrn redukovaných sňatků svobodných převyšoval hodnotu 1). Podobně tomu bylo i ve zbytku Evropy. Roku 1945 byla snížena hranice zletilosti z 21 let na 18. Od roku 1948 byly vypláceny novomanželské půjčky²⁰
2. *období – počátek 60. let až do roku 1989* - sňatečnost v tomto období klesla na obvyklou úroveň
 - *60. léta* - pokles sňatečnosti na "normální" hladinu 90-95% sezdaných mužů i žen, při průměrném věku při prvním sňatku cca 21,5 let u žen a 24,2 let u mužů.
 - *70. léta* - zatímco v mezinárodním přehledu dochází k prvním trvalým poklesům úrovně sňatečnosti, v České republice v 70. letech úroveň sňatečnosti vzrostla, nedosáhla však hodnot poválečného období. V roce 1973 bylo uzavřeno rekordních 99 518 sňatků. Jako jedna možná příčina tohoto vzrůstu může být považováno uzavření hranic ČR od 1. září 1969, čímž se zúžily možnosti obyvatel. Od 1.4 1973 byl zákon z roku 1948 nahrazen novým zákonem „O státní podpoře novomanželů“²¹.
 - *80. léta* - pokles a stabilizace úrovně sňatečnosti (počet sňatků za rok se ustálil na cca 80 tisících).

²⁰ (7 200 Kčs, což tou dobou představovalo cca půlroční pracovní příjem; úroková sazba půjčky byla 3,5% a po narození prvního dítěte se půjčka již neúročila a snížila se o 1/6 a při narození každého dalšího dítěte se dále snížila o 1/6)

²¹ Státní podpora byla vyplácena manželům mladším třiceti let a majícím hrubý měsíční plat nižší než 5000 Kčs. Výše státní podpory byla 30 000 Kčs a představovala zhruba 1,5 násobek ročního pracovního příjmu té doby. Půjčit se mohlo buď na pořízení bytu (úroky 1 %) nebo na zařízení bytu (úroky 2,5 %). Doba splatnosti byla 10 let a při narození dítěte se prodloužila o 1 rok. Zároveň se při narození prvního dítěte, pokud se dožilo jednoho roku, snížila půjčka o 2000 Kčs a u každého dalšího dítěte o 4000 Kčs. Odhadem 3/4 rodin novomanželů splňovaly uvedené podmínky a čerpaly novomanželskou půjčku.

3. *Období – od 90. let - v 90. letech* došlo k výraznému snížení úrovně sňatečnosti svobodných a zároveň se zvýšil průměrný věk při vstupu do manželství. Manželské formy se začínají pluralizovat (v západní Evropě byly první náznaky tohoto procesu zachyceny již v polovině 60. let), vedle manželství se rozšiřuje i nesezdané soužití a též např. LAT (living apart together - tzv. společné oddělené žití). O nízké úrovni sňatečnosti vypovídá i skutečnost, že roku 2003 zaznamenal Český statistický úřad historicky nejnižší počet sňatků od první světové války (48 943) a také, že v tomto roce do věku 25 let uzavřela manželství jen čtvrtina svobodných žen²².

1.3.2 Rozvodovost

V této podkapitole jsem pracovala především s internetovými zdroji:
<http://www.demografie.info/?cz_rozvodhistorie>

Rozvod je právní ukončení manželství, uskutečňuje se na základě žádosti a dojde k němu rozhodnutím soudu. Rozvodovost u nás nehrála v průběhu demografické revoluce významnější roli. V období druhé světové války připadal 1 rozvod na 1000 obyvatel. K dalšímu zvyšování docházelo až od šedesátých let.

Od osmdesátých let se rozvádí okolo 30 tisíc manželství ročně, což je 0,03% a tento počet neklesá ani přes nízký počet uzavřených sňatků. Na rozdíl od ostatních demografických procesů, počet rozvodů nemá klesající tendenci, ale spíše opačný ráz. Možnost rozvodu je v českých zemích od roku 1919, od poloviny sedmdesátých let dosahovaly rozvody hodnot okolo 30%, do roku 1990 vzrostly na 38% a v druhé polovině devadesátých let dosahovaly hodnot okolo 42% a stále tyto hodnoty stoupají. V průměru každý rok se rozvádí 50% manželství.

Období rozvodovosti lze rozlišit tři vývojové etapy:

1. *Období – od období 1. republiky až do konce 60. let*- V období první republiky byla úroveň rozvodovosti v českých zemích považována za relativně vysokou. Po 2. světové válce stoupala křivka rozvodovosti jen mírně, její rychlejší nárůst se projevil

²² <http://www.demografie.info/?cz_snatecnosthistorie>, 13. května 2008

až v polovině šedesátých let (*po přijetí* nového zákona o rodině v roce 1963, kterým byl při rozvodu zrušen princip viny, nepřipouštěl se však takzvaný smluvený rozvod. Novelou z roku 1965 byl pak umožněn rozvod i bez souhlasu nevinného manžela, pokud spolu manželé delší dobu nežili - v praxi byla hranice tři roky). Z počáteční úrovně okolo deseti tisíc rozvodů ročně (začátkem 50. let) došlo k prvnímu vzestupu v roce 1955, ke druhému v roce 1965 a poté se roční počty rozvodů celkem pravidelně zvyšovaly. V roce 1969 poprvé překročil absolutní počet rozvodů 20 tisíc a v roce 1984 poprvé převýšil hranici 30 tisíc. Od počátku šedesátých do počátku devadesátých let se ukazatele rozvodovosti zvýšily téměř na trojnásobek.

2. *Období 1989 – 1999* - Po roce 1989 se dlouhodobý růst počtu rozvodů zastavil na vysoké úrovni okolo 30 tisíc rozvodů a tento počet se ustálil prakticky po celá devadesátá léta. Dosud nejvíce rozvodů bylo zaznamenáno v roce 1996 (33 113 rozvodů), v tomto roce byla také nejvyšší hrubá míra rozvodovosti (3,21 rozvodů na 1000 obyvatel).
3. *Období po roce 1999* - V roce 1999 byl přerušen dlouhodobý trend mírného růstu rozvodovosti a počet rozvodů výrazně klesl²³, a to na úroveň z roku 1971²⁴. Toto náhlé snížení způsobila legislativní změna, protože novela zákona o rodině (č. 91/1998 Sb.) s účinností od 1. srpna 1998 nově upravila podmínky, za kterých může být rozvod uskutečněn. Postupně jak se nová legislativa zaváděla do praxe, zvyšoval se i počet rozvodů. V roce 2001 vzrostl počet rozvodů opět na hranici 30 tisíc, to ukazuje, že intenzita rozvodovosti pokračuje na svém vzestupu. Který byl v letech 1999-2000 přerušen jen dočasně. V roce 2003 úhrnná míra rozvodovosti ukazovala 48 %. Česká republika patří mezi země s vysokou mírou rozvodovostí, jako jsou skandinávské země.²⁵

²³ v roce 1999 bylo rozvedeno o 27% méně manželství než v předchozím roce- 23 657

²⁴ tehdy byla ale hrubá míra rozvodovosti 2,4 na rozdíl od 3,2 v roce 1999

²⁵ <http://www.demografie.info/?cz_rozvodhistorie=>, 13. května 2008

1.3.3 Potratovost

Potrat je ukončení těhotenství před dvanáctým týdnem těhotenství. V potratovosti lze charakterizovat čtyři období.

1. *Období (do roku 1958)* - zákon nepovoluje uměle vyvolaný potrat. Oficiální statistika pro toto období neexistuje.
2. *Období (1958 - počátek 70. let)*- Zákon o umělém přerušení těhotenství (č. 68/1957 Sb.) zlegalizoval uměle vyvolaný potrat. Společnost uznala tento způsob ukončení těhotenství za mravně nezávadný. Spolu s tím, že spolehlivá antikoncepce nebyla dostupná a omezování plodnosti bylo žádoucí.
3. *Období (1. polovina 70. let)* - přijetí populačních opatření a zvýšený zájem o rodinu se odrazil v poklesu počtu potratů. V roce 1974 se narodilo nejvíce dětí v historii ČR. Přesto bylo celkem²⁶ evidováno přes 78 tisíc potratů a přibližně pětina těhotenství končila indukovaným potratem. Stimuly populační politiky nepůsobily dlouho. Do konce 70. let se potratovost vrátila na původní úroveň a navíc dále rostla.
4. *Období (1987 - dodnes)* - náhlý nárůst počtu potratů v roce 1987 byl způsoben přijetím vyhlášky, která zrušila interrupční komise. Rozhodnutí o umělém potratu zůstalo pouze na svobodné volbě ženy. Na přelomu 80. a 90. let téměř polovina těhotenství byla ukončena potratem. Tento rapidní nárůst potratů byl pouze dočasným jevem. Následující vývoj byl ovlivněn rozšířením antikoncepce (zejména hormonální). V roce 2003 užívala antikoncepci téměř polovina žen ve fertilním věku a počet potratů klesl na minimum za celé období jejich evidence.

²⁶< http://www.demografie.info/?cz_potratovosthistorie=>, 13. května 2008

Vývoj potratovosti v devadesátých letech dokazuje, že přímo úměrný vztah mezi porodností a plodností nemusí být pravidlem. Nelze tedy říci, že by přísnější legislativní opatření v provádění potratů musela vést ke zvýšení plodnosti. V současné době se k potratům váží tyto právní normy: zákon č. 66/1986 o umělém přerušení těhotenství, vyhláška č. 75/1986 o umělém přerušení těhotenství, vyhláška č. 11/1988 o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky.²⁷

1.3.4 Vývoj kojenecké a novorozenecké mortality v České republice od počátku 20. Století

Tato podkapitola je zpracována především podle publikace: Milan Kučera, Vývoj populace České republiky 1918-1991

Kojenecká úmrtnost má vliv na počet živě narozených dětí v České republice. Kojenecká úmrtnost je označována jako úmrtí dítěte do jednoho roku od narození a novorozenecká úmrtnost je do 28 dní po narození. Úmrtnost je určena několika faktory:

1. *Genetickými faktory* - např. vyšší úmrtnost mužů, (ženy mají nižší úmrtnost a žijí déle, proto studujeme vždy úmrtnost odděleně)
2. *Ekologickými faktory* - např. klimatické podmínky, životní prostředí
3. *Socioekonomické faktory* -
 - a) *individuální*: životní úroveň, úroveň vzdělání, postoj ke zdraví, péče o vlastní zdraví a využívání preventivních opatření, stravovací návyky, výživa, fyzická aktivita

²⁷ <http://www.demografie.info/?cz_potratovosthistorie=>, 13. května 2008

- b) *vlivy prostředí*: úroveň zdravotnictví, dostupnost a kvalita lékařské péče, rozvoj medicíny a lékařské techniky, systém zdravotní politiky, systém sociálního zabezpečení, ekonomická situace ²⁸

Vývoj kojenecké úmrtnosti lze rozdělit na tři období:

1. *Počátek 20. století až do konce 30. let 20. století*- na počátku 20. století kojenecká úmrtnost i přes relativně vysoký pokles se držela stále na vysoké úrovni, z 1000 živě narozených dětí zemřelo do jednoho roku po narození 220 dětí²⁹, tedy 22‰. Během 1. světové války byla vysoká kojenecká úmrtnost ovlivněna špatnými hygienickými podmínkami a to např. různými infekcemi a nevyhovující stravou. Od roku 1923 úmrtnost začala klesat a do roku 1930 se kojenecká úmrtnost pohybovala kolem 11‰³⁰. Byl to pokrok, jenž navazoval na celkový společenský, technický a hospodářský rozvoj plynule od první světové války. Obrovský podíl na něm měly jednak úspěchy moderní vědy (např. objevení antibiotik a jejich rozšíření v praxi, nové poznatky v imunologii s možnostmi očkování, nové diagnostické a léčebné postupy), jednak celkový vzestup životní úrovně a vzdělanosti obyvatelstva, vedoucí k vyšší hygienické úrovni, lepšímu stravování a péči o životní prostředí.
2. *Od 40. let 20. století do konce 80. let 20. století*- během 2. světové války se kojenecká úmrtnost zvýšila, opět byla ovlivněna nevyhovující stravou, různými dětskými chorobami, špatnou hygienou. Období 2. světové války lze přirovnat k období 1. světové války. Kojenecká úmrtnost klesla v roce 1937 z 22‰ na 11‰³¹. V roce 1967 se kojenecká úmrtnost opět zvýšila na 21,5‰³² a v roce 1979 vykazuje pokles na

²⁸ <http://www.demografie.info/?cz_umrtnost=>, 13. května 2008

²⁹ Byť odkaz na str.16

³⁰ Milan Kučera, *Populace České republiky 1918- 1991*, str. 169

³¹ Byť odkaz na str. 19

³² Byť odkaz na str. 19

15,8‰. Tento pokrok byl ovlivněn modernizující zdravotní péčí, kdy těhotné ženy byly pravidelně prohlíženy a většina z nich rodila v nemocnicích než doma.

3. *Po roce 1989* – kojenecká úmrtnost po roce 1989 rapidně klesá a v roce 1990 se kojenecká úmrtnost snížila na 4‰³³. Díky tradičně dobře organizované pediatrické péči je Česká republika v porovnání s ostatními zeměmi bývalého bloku v čele, co se týče nejnižší kojenecké úmrtnosti. Kojenecká a novorozenecká úmrtnost má v dlouhodobém pohledu sestupný trend. V roce 2000 se hodnota kojenecké úmrtnosti pohybovala okolo 4,1 úmrtí dítěte na 1000 živě narozených a v roce 2006 kojenecká úmrtnost vykazovala 2,4 úmrtí dítěte na 1000 živě narozených dětí.³⁴

1.4 Vliv migrace na přirozený přírůstek v České republice ve 20. století

Migrace je chápána jako změna trvalého pobytu. Z tohoto hlediska můžeme migraci rozdělit na vnitřní³⁵ a mezinárodní³⁶. Zatímco vnitřní migrace je z hlediska statistiky podchycena v *Hlášení o stěhování*³⁷, je sledování mezinárodní migrace značně problematické. Mezinárodní migrace má především důležité politické, ekonomické, sociální, demografické a kulturní dopady jak na emigrační, tak i na tranzitní a zejména imigrační země. Ve světě jsou charakterizovány dva základní směry migračních pohybů: *Jih- Sever a Východ- Západ*. Jednotlivé trendy světové mezinárodní migrace jsou ovlivňovány určitými

³³ Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova, Populační vývoj České republiky, rok vydání 2000, str. 78

³⁴ <<http://www.obcinst.cz/Studie/STUD12.doc>>, 18. května 2008

³⁵ Vnitřní migrace je definována jako změna trvalého pobytu za hranice určité administrativní jednotky, zpravidla obce., <http://www.demografie.info/?cz_migrace=>>, 18. května 2008

³⁶ Mezinárodní migrace je definována jako změna obvyklého pobytu za hranice státu, OSN stanovuje limitní hranici jednoho roku pobytu za hranicemi daného státu

³⁷ Formulář Českého statistického úřadu o stěhování

vlivy, které jsou obecně označovány jakou „PUSH“³⁸ a „PULL“³⁹ faktory. Na jejich základě lze dělit mezinárodní migraci do dvou hlavních proudů, na migraci politickou a ekonomickou.

1.4.1 Demografické aspekty migrace

Demografické aspekty migrace jsou velmi důležitým prvkem v současných úvahách o problematice migrace ve společnostech, které jsou charakteristické nízkou úrovní plodnosti a prodlužující se střední délkou života a které tak pomalu stárnou a vymírají.⁴⁰

Z hlediska aktivní politiky imigrace, která je spouštěna především z důvodů kompenzace úbytku domácího obyvatelstva a populačního stárnutí, je pro nás samozřejmě nejdůležitější se ptát, zdali imigrace může tento cíl naplnit. Česká republika je dosud velmi homogenní stát. Počet přistěhovalých se pohyboval v období 1995- 2000 mezi 8 až 10 tisíci⁴¹. Je nutno připomenout, že údaje o české migraci nejsou příliš spolehlivé a třeba je brát s rezervou. Evidence osob vystěhovalých z ČR je neúplná a údaje o imigraci zachycují pouze imigraci legální⁴². Z hlediska mezinárodního srovnávání je u nás nízký počet cizinců, což je výsledkem naší komunistické minulosti a z ní vyplývající uzavřenosti české společnosti. O vývoji migrace

³⁸ Push faktor je označován ekonomickou nestabilitou, změnou životních standardů, rychlým demografickým růstem, válečnými, náboženskými a národnostními střety a zhoršováním kvality životního prostředí

³⁹ Pull faktor je naopak označován ekonomickou prosperitou, politickou stabilitou, možností seberealizace a vysokou kvalitou života. Pull faktory přitahují imigranty především do západních zemí.

<http://www.demografie.info/?cz_migrace=>, 18. května 2008

⁴⁰ Demografické aspekty migrace je možné sledovat také z jiného úhlu. Zaujmeme-li perspektivu hostitelské země, do níž směřují migranti, pak nás jistě bude zajímat, jakým způsobem migrace ovlivňuje složení domácího obyvatelstva; v jakých oblastech se imigranti v zemi usazují (zda-li dochází k jejich koncentraci a k vytváření etnických ghett); jaká je struktura jejich sňatečnosti (zda-li uzavírají pouze sňatky endogamní, to je pouze uvnitř své vlastní etnické skupiny nebo uzavírají i sňatky exogamní např. s příslušníkem hostitelské země; jaká je intenzita plodnosti žen, které do země imigrovali.

⁴¹ Ladislav Rabušic, Aleš Burjanek – Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace?, rok vydání 2003, cože str. 20- 29

⁴² Podle českého experta na migraci Dušana Drbohlava: „Statistika mezinárodní migrace je skutečně v Česku všeobecně podceněna – datové zdroje jsou mimo jiné neúplné, časově zpožděné, vzájemně nekompatibilní, nespolehlivé, mají malou vypovídací schopnost a jsou málo detailní jak z hlediska obsahu, tak tříděných regionálních jednotek“ (Drbohlav 2000:212). Podle Drbohlava je tento stav výsledkem malého zájmu rozhodujících orgánů o problematiku migrace, jehož výsledkem jsou roztržité dílčí rezortní databáze a téměř neexistující spolupráce mezi institucemi, které se v ČR migrací zabývají.

v ČR lze říci, že Česká republika se postupně proměnila ze země, z níž lidé odcházeli, nebo která byla tranzitní území pro lidi z východu. Na zemi, která se stává cílem migrace⁴³.

Z údajů o imigraci víme, že převážná většina přistěhovalých je v produktivním věku⁴⁴. V roce 2004 vzrostla porodnost na 1,4⁴⁵ dítěte na jednu ženu, na kterou měla vliv porodnost imigrantů v České republice. V roce 2005 se zvýšila natalita na 1,49 dítěte na jednu ženu⁴⁶. Můžeme tedy říct, že porodnost imigrantů má příznivý vliv na vývoj populace v České republice. Když se vrátím k otázce, kterou jsme si na začátku kapitoly položili: Je migrace schopna kompenzovat úbytky populace, které vznikají dlouhodobou nízkou porodností a je schopna zabránit populačnímu stárnutí? Pokud zaujmeme čistě teoretickou perspektivu, pak odpověď je na naši otázku poměrně jednoduchá: Ano, dlouhodobý tok imigrantů v dostatečně vysokých počtech je schopen kompenzovat úbytek domácího obyvatelstva a je také schopen ovlivnit jeho věkovou strukturu takovým způsobem, že může proces populačního stárnutí zastavit. Avšak praktická realizace takového dlouhodobé migrace by měla dalekosáhlé následky z hlediska strukturálního složení domácího obyvatelstva (viz. Analýzy Davida Colemana).⁴⁷

1.4.2 Vnitřní a zahraniční migrace obyvatelstva České republiky po roce 1989

Význam migrace v populačním vývoji České republiky během 90. let oproti minulosti značně vzrostl. Změny v politické orientaci v roce 1989 ovlivnily zahraniční migraci jak po stránce kvantitativní, tak kvalitativní. Otevření hranic umožnilo svobodný pohyb osob přes hranice, dřívější ilegální emigrace se stala legální, a přesto se již v roce 1991 změnilo Česko

⁴³ Důvody: Češi již nemusejí utíkat před komunistickým režimem a západní země zpřísnily imigrační zákony, takže již není snadné se dostat pro imigranty z východu na západ.

⁴⁴ To je mezi 15-59 lety, v roce 2000 tvořil podíl těchto přistěhovalých 82%.

⁴⁵ <http://www.deloitte.com/dtt/press_release/0,1014,cid%253D151365,00.html>, 18. května 2008

⁴⁶ <http://www.deloitte.com/dtt/press_release/0,1014,cid%253D151365,00.html>, 18. května 2008

⁴⁷ Demograf David Coleman z Oxfordské univerzity, tvrdí na základě svých analýz, že mohutná imigrace může pomoci udržet počet obyvatel na nezměněné úrovni, tj. může zabránit poklesu, ale není schopná zastavit populační stárnutí, neboť při tomto cíli by celkový počet imigrantů nakonec vedl k tomu, že by domácí populace zůstala v menšině.

z emigrační země na imigrační. Několikanásobně vzrostly oproti období totality počty přistěhovaných osob; registrovaný pokles počtu emigrantů zejména od roku 1994 ukazuje neúplnost evidence vystěhovaných osob. Od roku 1993 se vnitřní stěhování mezi Českem a Slovenskem změnilo v souvislosti s rozdělením státu v zahraniční migraci a zároveň tím vzrostly i nedopočty v registraci vystěhovalců⁴⁸.

1.4.3 Zahraniční imigrace

„V období 1990- 2000 se do Česka podle oficiální evidence migrace přistěhovalo 131,4 tis. osob a vystěhovalo 43,7 tis. osob⁴⁹. Od vzniku samostatné republiky to představovalo 85, 8 tis. přistěhovaných⁵⁰ a 13,4 tis. vystěhovaných⁵¹ a přírůstek obyvatel stěhováním činil 72 tis. osob⁵². Porovnáním s údaji o přistěhovaných z Česka v některých sousedních zemích (Slovensko, Německo), které jsou však srovnatelné jen částečně, lze odhadovat každoroční skutečné počty vystěhovaných na 4-6 tis. osob⁵³.

1.4.4 Vnitřní imigrace

Vývoj migrace navazoval i v devadesátých letech na dlouhodobý trend poklesu migrační mobility, který lze v Česku pozorovat od skončení velkých migračních přesunů spojených s osídlováním pohraničí a později rozvojem průmyslových oblastí během 70. let (Severní Čechy, Severní Morava). Ekonomická i sociální transformace, která vedla k růstu odlišností

⁴⁸ Kolektiv autorů, Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Populační vývoj České republiky 1990- 2002, str.70

⁴⁹ Kolektiv autorů, Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Populační vývoj České republiky 1990- 2002, str.70

⁵⁰ Kolektiv autorů, Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Populační vývoj České republiky 1990- 2002, str.70

⁵¹ Byť odkaz str. 18

⁵² Byť odkaz na str. 18

⁵³ Neúplnost registrace emigrantů vedla již na konci 90. let k pochybnostem o kladném migračním přírůstku. Částečně je potvrdily v roce 2001 počty migrantů registrované podle změněné metodiky zahraniční migrace. Podrobnější demografické údaje o migraci 90. let jsou k dispozici jen o zahraniční imigraci definované trvalou změnou bydliště.

životní úrovně mezi velkými regiony, k rostoucím rozdílům v zaměstnanosti a k příjmové diferenciaci regionů, nebyla dostatečným stimulem k větší intenzitě stěhování. Nesplnily se předpoklady, že migrací se budou vyrovnávat měnící se požadavky na pracovní síly a migrace tak bude přispívat k vyrovnávání životní úrovně regionů.⁵⁴

⁵⁴ Kolektiv autorů, Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Populační vývoj České republiky 1990- 2002, str.77

2. Přirozený přírůstek a migrace ve Francii

Růst francouzské populace je jeden z nejdynamičtějších v Evropě, k 1. lednu 2008 měla Francie 63, 8 miliónu obyvatel⁵⁵ (což ji řadí na 3. místo v Evropské unii a 21. místo na světě). Francie se řadí do jedné z nejvyspělejších zemí západní Evropy a také má svůj charakteristický populační vývoj, který se liší od populačního vývoje jiných států západní Evropy a České republiky, která se řadí mezi zástupce bývalých zemí sovětského bloku. Během 20. století prodělala Francouzská republika několik populačních explozí, které jsou charakteristické vždy pro poválečná období ve 20. století. Francouzská statistika má dlouhodobou tradici ve sledování porodnosti, údaje o porodnosti jsou staré i přes 200 let (např. v roce 1966- 800 000 narozených⁵⁶oproti 1061 000 narozených⁵⁷ v letech 1780-1790). Vzhledem k vývoji porodnosti můžeme říci, že plodnost je dnes nižší než před 200 lety ve všech státech Evropy. Tato poznámka stačí k tomu, abychom si uvědomili, že jestliže francouzská populace bude nadále stoupat a klesat jako během posledních let, je důležité, aby Francie učinila opatření pro zvýšení porodnosti vzhledem ke stárnoucímu početnému obyvatelstvu. Francie má za cíl ovládnout populační strukturu a tím si zajistit stálý populační růst.⁵⁸

2.1 Vývoj natality ve Francii od roku 1900

Tato podkapitola byla zpracovávána především z knižní publikace Jacqueline Beaujeu-Garnier, *La population française*.

Francie je jedna z prvních zemí, která začala kontrolovat plodnost párů a také jedna z prvních zemí, která má nejdelší tradici v kontrole porodnosti než všechny státy na tomto

⁵⁵ <http://www.ined.fr/fichier/t_telechargement/14309/telechargement_fichier_fr_publi_pdf1_pes443.pdf>, 6. června 2008

⁵⁶ Přeloženo z: Evelyne Sullerot, *Démographie de la France bilan et perspectives*, str. 77

⁵⁷ Byť odkaz na str. 24

⁵⁸ Jacqueline Beaujeu- Garnier, *La population française*, str. 30- 35

světě. Nadále je zajímavé, že začátkem století se Francie nezabývala tolik ekonomickou transformací a spíše se věnovala francouzské populaci, především rozvoji porodnosti.

Na počátku 20. století bylo dvojnásobné oslabení přírůstku, křivka natality a mortality se nebezpečně k sobě přibližovala, až nakonec okolo roku 1907 souhrnná úmrtnost překročila křivku porodnosti a tím došlo k tomu, že míra přirozeného přírůstku byla naprosto bezvýznamná a míra populace se stala zcela nehybnou⁵⁹. Období 1. světové války znamenalo pro Francii období velkých ztrát.

Během čtyřletého období Francie přišla o 10,5 % aktivní mužské populace, ztráty byly tak vysoké, protože do válečného tažení byli především posíláni zemědělci bez nezbytné technické specializace a výcviku. Některé vesnice byly zcela vylidněny, můžeme i říci, že byly tzv. ženské vesnice, kde nebyl člen mužské rodu v aktivním věku (vesnice v Massif Central). Všeobecně civilní obyvatelstvo nebylo zasaženo samotnými válečnými událostmi, ale šlo především o odraz špatných životních podmínek, hromadné vylidňování departmentů obsazených cizími vojsky, epidemie, jako byly například v roce 1915 břišní tyfus a v roce 1918 španělská chřipka. Toto vše měla za následek snížení porodnosti, že míra přirozeného přírůstku ukazovala za válečná léta v průměru -6,4‰.

Po válce je porodnost obyvatelstva ovlivněna kompenzační vlnou⁶⁰ až do počátku 30. let. Během těchto let rodí především ženy mezi 25- 40 lety, které byly frustrovány událostmi války a rodí nadprůměrně více dětí. Ve 30. letech dochází k prudkému snížení porodnosti, které je ovlivněno krachem na Newyorské burze v roce 1929 a zvýšenou ekonomickou aktivitou žen. Pro srovnání se v letech 1922-1923 narodilo 790 000 a v letech 1933-1934 to bylo pouze 678 000 narozených. Míra klesání porodnosti je rychlá a konstantní: 19,3‰ v 1921-1925, 17,5‰ v 1930 a 16,5 v 1931-1935, 14,6‰ v 1938. Jedná se o různé příčiny, které vedly k nízké porodnosti. Francouzské obyvatelstvo z 20. let příliš trpí poválečným konfliktem, někteří pláčou za smrt svých blízkých, jiní utíkají před nočními můrami ze svých vzpomínek. Také jde o další emancipaci žen, co se týče změn v oblékání a přijetí mužské módy (kalhoty). Literatura a divadlo předvádí ironické hry o rodičích s dětmi a ekonomické a

⁵⁹ <<http://www.insee.fr>>, 6. června 2008

⁶⁰ Byť odkaz na str. 9

sociální aspekty ještě nepatří mezi ty, které by příliš podporovaly rodiny s dětmi. Tato doba je nazývána „anti-rodinným prostředím“.

Francie se po Rakousku v těchto letech řadí mezi země s nejnižší porodností. Avšak v roce 1938 si francouzská vláda uvědomuje pokles porodnosti a proto zlepšuje systém rodinných příspěvků a přijímá koncepci rodinné politiky⁶¹, která zvýhodňuje rodinu se třemi a více dětmi. Tento systém však netrvá dlouho, vzhledem k blížícím se událostem 2. světové války. Míra porodnosti v období 2. světové války prodělává destruktivní stádium, míra přirozeného přírůstku v těchto letech klesla v průměru na -1,7%. Válečné ztráty oproti 1. světové válce nebyly tak vážné, ale více bylo postiženo civilní obyvatelstvo - nucené práce, nucené deportace a emigrace obyvatelstva (židé a rasově či politicky nevyhovující obyvatelstvo), přísný přidělový systém potravin, který se odrazil na vysoké dětské úmrtnosti, až 113,7%⁶² v roce 1945. Naproti tomu, když srovnáme Českou republiku v porodnosti ve 40. letech s Francií, můžeme si povšimnout, že ČSR vykazuje během válečného období spíše přírůstek.

V roce 1946 zřizuje vláda Vyšší konzultativní komisi o populaci a tzv. rodinný koeficient⁶³ na podporu rodin s dětmi a zvýšení porodnosti. Od konce 40. let lze konstatovat, že díky zřízení rodinného koeficientu, každý rok vykazuje francouzská populace 800 000 živě narozených dětí⁶⁴ a zažívá tak první tzv. Baby boom, až do 1. poloviny 70. let, kdy je přijat zákon o umělém přerušení těhotenství (1975). Od 1. poloviny 70. let došlo k poklesu ročního narozených dětí, nejméně v roce 1976, kdy se narodilo pouze 720 395 dětí⁶⁵. Až do počátku 90. let se rodilo v průměru 750 tisíc ročně⁶⁶. V letech 1993 a 1994 se ve sledovaném období narodilo nejméně dětí v průměru 710 tisíc dětí⁶⁷. Ale můžeme říci, že za posledních 15 let se

⁶¹ V mezi válečném období je koncepce rodinné politiky nahrazena zavedením pronatalitní politiky

⁶² Přeloženo z: Evelyne Sullerot, la démographie de la France, str. 70

⁶³ Více viz. Kapitola populační politika ve Francii str. 47

⁶⁴ <<http://www.vupsv.cz/Fulltext/rodpoll.pdf>>, 30. května 2008

⁶⁵ Byť odkaz na str. 23

⁶⁶ Byť odkaz na str. 23

⁶⁷ Byť odkaz na str. 23

porodnost ve Francii postupně zvyšovala a stabilizovala v průměru na 750 tisíc živě narozených dětí⁶⁸ jako na počátku 90. let. Poslední roky jsou ve znamení růstu i při nízkém počtu žen v reprodukčním věku. Ačkoliv zvyšování porodnosti přispívá k vyrovnaní věkové pyramidy, proces stárnutí struktury obyvatelstva je stejně vážný jako u nás v České republice. Jedná se především o obyvatelstvo okolo 60 let, tedy ti, co pochází z prvního baby boomu v roce 1946. Protože tato generace o něco posílila část populace v důchodovém věku, zvýšila se během jednoho roku z 20,9% na 21,3%⁶⁹ a Francie nadále počítá, že důchodová generace se nadále bude zvyšovat a proto je třeba přejít k určitým opatřením, jako je podpora imigrace cizinců do Francie a rodinná politika⁷⁰.

Francie se může jako jedna z mála zemí chlubit vysokou porodností, která brzdí stárnutí populace a nepatří mezi země s vysokým podílem seniorů. Intenzivní ukazatel úhrnné plodnosti klesal z maxima 2,9 dětí na jednu ženu v roce 1964 na úroveň 1,8 v 2. polovině 70. let⁷¹. S mírnými oscilacemi se průměrný počet připadající na jednu ženu udržoval na této hodnotě až do konce 90. let, v posledních letech pak došlo k mírnému nárůstu. Vzestup porodnosti v posledních letech byl způsoben především růstem plodnosti žen starších 30 let, ale i zvýšením plodnosti žen mladších. Zvýšená plodnost starších žen přispívá k růstu průměrného věku ženy při porodu⁷². S výjimkou katolického Irska a Islandu je v současné době Francie zemí s největší úhrnnou plodností.

⁶⁸ Byť odkaz na str.23

⁶⁹ Přeloženo z:

<http://www.ined.fr/fichier/t_telechargement/14316/telechargement_fichier_fr_publi_pdf1_evolution_demo_graphique.pdf>, 26. května 2008

⁷⁰ Přeloženo z :

<http://www.ined.fr/fichier/t_telechargement/14316/telechargement_fichier_fr_publi_pdf1_evolution_demo_graphique.pdf>, 26. května 2008

⁷¹ < <http://www.vupsv.cz/Fulltext/rodpoll.pdf>>, 26. května 2008

⁷² <<http://www.vupsv.cz/Fulltext/rodpoll.pdf>>, 26. Května 2008

2.2 Vliv dalších demografických procesů na natalitu ve Francii

2.2.1 Sňatečnost

Studie o sňatečnosti jsou na základě, které zkoumají příčiny ovlivňující snížení plodnosti ve Francii. Sňatečnost má od konce 1. světové války klesající tendenci, které je především způsobená odrazem událostí 1. světové války, jako byly epidemie, nízká mužská populace v aktivním věku. Ve dvacátých a třicátých letech je průměrný mužský věk 28,7 na uzavření manželství a pro ženy je v průměru 25 let. Období 2. světové války má sňatečnost stejnou klesající tendenci, civilní obyvatelstvo je postiženo deportacemi a nucenými migracemi. Od 50. let můžeme označit pět vývojových period sňatečnosti:

1. Od 1950- 1956- stabilní vývoj míry sňatečnosti, hodnoty se pohybují v průměru 310 000 uzavřených manželství za rok
2. Od 1956- 1964- počet uzavřených sňatků se pomalu zvyšuje, což je vyjadřováno větším zvyšování sňatečnosti
3. Od 1964- 1972 – zvyšování počtu uzavřených manželství pokračuje ve stabilním vývoji a mírně se zvyšuje, protože do produktivního věku se dostává silná poválečná generace
4. Od 1972-1977 – míra sňatečnosti dosahuje maximálních hodnot od začátku 20. století, které je především ovlivněno silnými poválečnými ročníky, největší počet uzavřených sňatků je v roce 1972 (416 500⁷³).
5. Od 1977- 2008 – míra sňatečnosti se postupně snižuje, je především ovlivněna některými faktory, v roce 1975 přijetí zákona o umělém přerušení těhotenství, vyšší ekonomická aktivita žen. I přestože se počet obyvatel Francie snižoval, na přelomu 80. a 90. let bylo zaznamenáno mírné zvýšení počtu sňatků. Na tomto zvýšení se podílely počty sňatků, kde byl aspoň jeden za snoubenců jiné než francouzské národnosti. V roce 1994 bylo uzavřeno nejméně sňatků za celé poválečné období

⁷³ Přeloženo z: Evelyne Sullerot, Démographie de la France bilan et perspectives, str. 90

(253 746)⁷⁴. Po roce 1996 se roční počet sňatků zvýšil, protože bylo zrušeno opatření nazývané „ l'amendement courson“, které zrušilo některé fiskální výhody nesezdaných párů s dětmi, a proto některé nesezdané páry uzavřely manželství. V posledních letech se počty sňatků nadále zvyšovaly, jedním z důvodů bylo zlepšení ekonomické situace v zemi, daňové zvýhodnění manželských párů. Vzhledem k častějšímu soužití nesezdaných párů a stále vyššímu věku při prvním sňatku se však snižuje generační podíl mužů i žen vstupujících aspoň jednou za život do manželství a to již počínaje generacemi 50. let⁷⁵. Z pohledu legitimacy narozených dětí patří Francie mezi země s nejvyšším podílem dětí narozených mimo manželství. Prvenství v tomto směru drží severské země.

2.2.2 Rozvodovost

Období rozvodovosti lze rozdělit do tří období:

1. *Počátek 20. století až do 2. světové války* - od počátku 20. století se rozvodovost pohybovala v průměru 10 000 rozvodů ročně až do začátku 1. světové války. Po válce tento počet začal narůstat a počet rozvodů do 2. světové války byl v průměru 20 000 rozvodů ročně.
2. *Období po 2. světové válce až do 2. poloviny 80. let* - od počátku 20. století se rozvodovost pohybovala v průměru 10 000 rozvodů ročně až do začátku 1. světové války. Po válce tento počet začal narůstat, že počet rozvodů do 2. světové války byl v průměru 20 000 rozvodů ročně. V následujících šesti letech se roční počet rozvodů udržoval na úrovni 106 až 108 tisíc⁷⁶ ročně.

⁷⁴ Byt odkaz na str. 23

⁷⁵ Přeloženo z: Evelyne Sullerot, Démographie de la France bilan et perspectives, str. 90- 93

<<http://www.vupsv.cz/Fulltext/rodpoll.pdf>>, 26. května 2008

⁷⁶ <<http://www.vupsv.cz/Fulltext/rodpoll.pdf>>, 26. května 2008

3. *Od počátku 90. let* - v roce 1993 však počet rozvodů překročil hranici 110 tisíc rozvodů za rok, v roce 1995 se rozvedlo téměř 120 tisíc sezdáných párů. Podobně jako absolutní počty rozvedených manželství se zvyšoval i intenzivní ukazatel úhrnné rozvodovosti. V současné době se rozvádí více než třetina manželství⁷⁷.

2.2.3 Potratovost

V roce 1920 je ve Francii vydán zákon, který zakazuje uveřejnění a šíření jakýkoliv prostředků, které mohou vést k potratu. V roce 1942 je tento zákon upraven, že žena, která se dopustí vědomého potratu, bude postihována za zločin proti státu. A může být i za tento zločin odsouzena k trestu smrti. Až na počátku 50. let, kdy se dostávají impuls různá feministická hnutí, která tvoří hnutí „šťastné mateřství (Maternité heureuse)“ v roce 1955 a poté v roce 1960 založení organizace „plánování rodiny (Planning familial)“. Tyto hnutí tvoří základ pro boj k přijetí zákona o umělém přerušení těhotenství. K 1. lednu 1975 je přijat zákon o umělém přerušení těhotenství a od těchto dob se vedou statistické údaje o počtu potratů. Od roku 1976 bylo provedeno podle francouzského statistického úřadu 246 tisíc potratů⁷⁸, během třiceti let má potratovost ve Francii, stejně jako u nás v České republice klesající tendenci, v roce 2002 bylo zaznamenáno pouze 205 600 potratů⁷⁹.

2.2.4 Vývoj kojenecké a novorozenecké mortality ve Francii od počátku 20. století

Tato podkapitola je zpracovávána z knižní publikace: Evelyne Sullerot, *démographie dela France bilan et perspectives*.

Smrt je nevyhnutelná pro všechny obyvatele této planety, jenže pouze my se snažíme najít prostředky jak oddálit smrt, tím jsou třeba různé lékařské objevy a pokroky, vynálezy nových

⁷⁷ <<http://www.vupsv.cz/Fulltext/rodpoll.pdf>>, 26. května 2008

⁷⁸ Přeloženo z: <http://www.ined.fr/fr/pop_chiffres/france/avortements_contraception/avortements/>, 27. května 2008

⁷⁹ Přeloženo z: <http://www.ined.fr/fichier/t_telechargement/15253/telechargement_fichier_fr_popf.1_2007_pirus.pdf>, 27. května 2008

a účinnějších léků, technický a genetický vývoj, který také souvisí se snížením kojenecké úmrtnosti.

Vývoj kojenecké úmrtnosti lze rozdělit na tři období:

1. *Počátek 20. století až konec 1. světové války* – míra kojenecké úmrtnosti má klesající tendenci, zvýšení kojenecké úmrtnosti je v této době ovlivněno výjimečnými událostmi, v roce 1911 nezvykle vysokými teplotami v létě a událostmi 1. světové války, epidemií španělské chřipky⁸⁰. V tomto období byla míra kojenecké úmrtnosti v průměru 180 úmrtí na 1000 živě narozených do jednoho roku od narození.
2. *Od počátku 20. let do konce 50. let 20. století* – následky epidemie španělské chřipky jsou značné i v 20. letech 20. století. Během 30. let a 40. let je kojenecká úmrtnost ovlivněna nízkou dodávkou mléka a poté událostmi 2. světové války (nucené deportace do koncentračních táborů těhotných matek, lístkový systém potravin).
3. *Od konce 50. let 20. století* - od 2. poloviny 50. let má míra kojenecké úmrtnosti klesající tendenci (pod 100 úmrtí na 1000 živě narozených dětí), která je ovlivněná zvýšením kvality zdravotní péče a boji proti infekčním chorobám. V 80. letech se ve Francii objevuje kojenecká úmrtnost velmi zřídka a tento klesající trend pokračuje až do současnosti⁸¹.

⁸⁰ Přeloženo z: Evelyne Sullerot, *Démographie de la France bilan et perspectives*, str. 69- 77

⁸¹ <http://www.ined.fr/fr/tout_savoir_population/fiches_pedagogiques/duree_de_vie_decès_mortalité/mortalité_infantile_france/>, 30. května 2008

2.3 Vliv migrace na přirozený přírůstek ve Francii

Tato kapitola je zpracovávána především podle knižní publikace: Jacqueline Beaujeu-Garnier, *La population française*

„Francie je odedávna imigračním územím. Imigrace se začíná na počátku 19. století rozvíjet spolu s průmyslovou revolucí a ve Francii neexistuje statut cizince ani přesně specifikovaná práva pro vstup a pobyt na území Francie“⁸²,

Do počátku 19. století migrovali do Francie příslušníci evropských států, od počátku 20. století se zvyšuje počet imigrantů z Afriky, Asie a Středního východu a zastávají stále vyšší podíl nově přichozích imigrantů. Ženská migrace je rovna mužské, jedná se o tzv. *regroupement familial* (rodinné slučování), dříve žili imigranti mužské populace i několik let bez svých žen. Dříve se do Francie emigrovalo především z ekonomického důvodu, ale ten se později mění na politickou migraci z důvodu politické situace dané země, ohrožení života či z důvodu občanské války. V roce 1911 tvoří 3,9% cizinců z celkové populace. Během 1. světové války dostává migrace klíčový zvrat, do té doby se totiž jednalo o migraci evropskou, ale během války je spoustu rodilých francouzů povoláno do války a Francie a Francouzská koloniální říše uzavírá pracovní smlouvy s Čínou a Portugalskem, aby jejich obyvatelé mohli jít pracovat do Francie, aby si tak Francie mohla zajistit stálou ekonomickou aktivitu a rozvoj.

Ve 20. letech přicházelo do Francie v průměru 300 000 cizinců⁸³, tím se Francie dostala na první místo s největším počtem imigrantů. Imigranti hráli důležitou roli v průmyslových oblastech, jako bylo stavebnictví a důlní průmysl. V roce 1929 se krach na Newyorské burze rychle dostává do Evropy, stejně jako v ČSR, tak i ve Francii způsobuje vysoký nárůst nezaměstnanosti a objevuje se nárůst antisemitismu a nenávisti k cizincům, která se prohlubuje režimem Vichy⁸⁴. V roce 1931 tvoří už 6% cizinců celkové populace, tyto výsledky sebou přináší vlnu xenofobie, která trvá až do konce 2. světové války, 10. srpna 1932 je přijat zákon, který dovoluje odmítnout pobyt cizince, pokud neprokáže nezbytná kritéria

⁸² <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957389>>. 30. května 2008

⁸³ <http://is.muni.cz/th/43721/esf_m/celkova_final.doc>, 1. června 2008

⁸⁴ Vliv instituční diskriminační politiky

k povolení pobytu, či prodloužení pobytu, jehož lhůta už vypršela. V roce 1934 je přijat zákon, který potvrzuje, že tyto diskriminační požadavky se týkají i cizinců, které mají francouzské občanství. Nenávist vůči cizincům je vystupňována vysokou nezaměstnaností rodilých Francouzů, v té době jich je 331 000 nezaměstnaných a přitom je 1 200 000 zaměstnaných cizinců⁸⁵.

V roce 1939, přesně 12. dubna je vydán zákon, který zakazuje zřízení podniku, či jakékoliv společnosti cizincem. Od jeho platnosti vláda státu ve Vichy promulguje zákony inspirující se xenofobií a antisemitismem. O rok později je diskriminační politika obohacena o spolupráci s německými okupanty a organizuje masivní deportaci židů do ostře sledovaných vojenských táborů. Po válce nastává obrat a 2. listopadu 1945 přijímá vláda dvě nová ustanovení, která upravují podmínky vstupu a pobytu cizinců a podmínky získání francouzského občanství (*Ordonance relative aux conditions d'entrée et de séjour des étrangers en France*), tyto dva texty dodnes vytváří legislativní pilíře imigrace. Jeví se jako nediskriminační vůči žádnému etniku, zaručují zvláštní ochranu žadatelům o azyl a zavádí existenci povolení k pobytu na dobu od jednoho roku do deseti let. Mezi lety 1945- 1949 je 67% imigrantů italské národnosti, tyto obyvatelé pochází z jižní provincie Itálie, jsou považováni za národ, jejichž mentalita a kultura se výrazně odlišuje od té francouzské, nadále muslimové s Alžírskem mají čerpat bez omezení francouzské občanství, které jim bylo odsouhlaseno zákonem z 2. května 1946. Svoboda pohybu mezi Francií a Alžírskem se stala zcela legální.

V letech 1955- 1961 je zahájena další velká migrační vlna, ročně sem imigruje přibližně 157 000 cizinců. Za šest let se jedná o 1,1 milion lidí. V roce 1962 tvoří největší počet cizinců Italové, kteří přichází z chudých jižních regionů, avšak v roce 1968 tvoří 23,2% z celkové cizí populace španělské příslušníci. Po roce 1975 se jejich počet snižuje z důvodu pádu Frankistického režimu ve Španělsku. Imigrace se pro Francii stala „problémem“ až s ekonomickou krizí v roce 1973. Z té doby se datují první opatření a zákony, jejichž cílem bylo omezit legální imigraci a znemožnit imigraci nelegální. V roce 1980 vešel v platnost tzv. Bonnetův zákon, který vlastně poprvé v historii umožňoval nelegální imigranty zadržet a

⁸⁵ Byť odkaz na str. 27

vyhostit ze země⁸⁶. V roce 1975 poslední velkou vlnou nově příchozích tvoří Portugalci (758 952). Sčítání v roce 1975 udává 3 442 000 cizinců, tedy 6,2% z celkové populace⁸⁷. V mezidobí se Alžírčané stali druhou největší komunitou žijící ve Francii. Dalšími početnými skupinami nově imigrujících jsou Tunisané, obyvatelé afrických subsaharských států a Turci. Tato populace pracující v klíčových oblastech ekonomiky jako stavebnictví, automobilovém a dopravním průmyslu, textilním průmyslu a službách se značně podílela na ekonomickém vzrůstu Francie v těchto letech. V 80. letech Francie zaznamenává navýšený počet žadatelů o azyl přicházejících ze střední Afriky, hlavně ze Zairu a ze států zasažených občanskými válkami. Proudů žadatelů o azyl významně vzrostly v 80. letech. Na počátku 90. let se objevují minoritní skupiny obyvatel ze středního Východu, jedná se např. o Kurdy, utečence ze Srí Lanky. Konec 90. let zaznamenává žadatele o azyl z Balkánu a východní Evropy. V roce 1991 byly vytvořeny hlavní tři osy francouzské imigrační politiky, které značně zpřísnily podmínky imigrace:

1. Kontrola přílivu imigrantů
2. Boj proti nelegální migraci
3. Integrace již usazených imigrantů

V roce 1993 byly přijaty Pasquovy zákony, které se týkaly imigrace, podmínek pro získání francouzského občanství a kontroly totožnosti, cílem tohoto zákona bylo zastavit nelegální migraci. Tímto zákonem se nelegální imigranti stali zločinci. V roce 1997 byla imigrační politika zpřísněna Débierem zákonem. O rok později došlo k určitému uvolnění imigrační politiky v podobě Chevènementova zákona, jehož cílem nebylo migraci bránit, ale organizovat. Dne 30. června 2006 je francouzskou vládou schválen zákon „o přistěhovalectví a integraci“, prosazovaný ministrem vnitra Nicolasem Sarkozym⁸⁸, který má přispět k příchodu vysoce kvalifikovaných pracovníků než k přistěhovalectví na základě rodinných

⁸⁶ <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957389>>, 1. června 2008

⁸⁷ Zdroj INSEE. Sčítání populace, 1975

⁸⁸ Nynější prezident Francouzské republiky

pout, jimž Francie nepřímo trpí. K 1. lednu 2005 je ve Francii evidováno 4 959 000 cizinců⁸⁹. A každý rok se míra migrace zvyšuje a v roce 2006 dosahovala 91 000 cizinců.⁹⁰

⁸⁹ < http://www.ined.fr/fr/pop_chiffres/france/immigres_etrangiers/immigres_etrangiers_1982/>, 30.května 2008

⁹⁰ <http://www.ined.fr/fichier/t_telechargement/14309/telechargement_fichier_fr_publi_pdf1_pes443.pdf>, 30. května 2008

<<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957017>> is.muni.cz/th/43721/esf_m/celkova_final.doc, 30. května 2008

3 . Metodika populační politiky

V úvodu této kapitoly bych nejdříve definovala pojmy (pronatalitní politika, antinatalitní politika, populační politika, rodinná politika), které budu později používat ve své práci.

Pronatalitní politika- politika, která snižuje mezní náklady na děti. Pronatalitní politika znamená poskytnutí dotace na produkci dětí a také usiluje o snížení nákladů rodičů na jejich děti. Ačkoli pronatalitní politika snižuje náklady na děti a tím může přispět ke zvýšení porodnosti, efekt pronatalitní politiky je spíše krátkodobý. Jak dosavadní zkušenosti z vyspělých zemí ukázaly, tak pronatalitní opatření ovlivňují především „časování“ narození dětí, tzv. přispívají k uspořádání narození dítěte. Zvýšení úrovně plodnosti je pak zase vystřídáno poklesem. Lze však spatřovat efekt v tom, že pokud by nedošlo k tomuto uspořádání, tak narození dítěte by se vůbec nemuselo uskutečnit. Na druhé straně je však nutno zmínit nepříznivý důsledek výkyvu ve vývoji úrovně plodnosti, jež se projevuje dlouhodobě v podobě nevyrovnané věkové struktury⁹¹. Takže ve výsledku, zásahy státu nemohou změnit dlouhodobé trendy zvyšování nákladů na děti.

Antinatalitní politika- politika, která zvyšuje mezní náklady na děti

Populační politika - politika, která nemění mezní náklady na děti, je populačně neutrální. Nástroje populační politiky jsou všechny přímé a nepřímé daně či dotace. Mezi souhrn možných přímých a nepřímých daní a dotací, které mají pomoci dosáhnout společenského optima, jsou nutné dotace na budoucí spotřebu a dětské přípravy⁹². Populační účinky mohou mít dědická daň, zvýšení daní dětí či rodičů, zřízení či zrušení povinného sociálního

⁹¹ Vysoký počet obyvatel v důchodovém věku a nízký počet obyvatel v produktivním věku, současný problém České republiky i Francie

⁹² buď pozitivní či negativní s cílem podpořit či odradit plození dětí

Marek Loužek, Populační ekonomie – Její důsledky pro účinnost pronatalitních politik, rok vydání 2004, str. 55 - 70

Sborník textů, Jiřina Kocourková, Milan Kučera, Marek Loužek, Ladislav Rabušic, Propopulační politika- ano či ne, rok vydání 2002, str. 14-15

pojištění a celková úroveň státní sociální politiky. Chicagský přístup⁹³ ukazuje, že štědrá sociální politika, která nahrazuje přirozenou mezi generační solidaritu uvnitř rodiny, má tendenci dlouhodobě snižovat porodnost.

Rodinná politika- je politika, podporující rodinu ve všech základních sociálních funkcích, jako je péče o děti, jejich výchova, která není jen soukromou záležitostí rodičů, ale i celé společnosti⁹⁴.

Platí-li, že muži a ženy počítají náklady a výnosy svého rozhodnutí vzít se či pořídit potomka, pak finanční transfery vlády částečně ovlivňují jejich chování. Proč „částečně“? Protože propopulační opatření stěží dokážou vykompenzovat veškeré náklady s dětmi spojené. Pokles porodnosti v České republice a není náhodný, nýbrž vyplývá ze zvyšujících se nákladů a obětovaných příležitostí na děti.

3.1 Pronatalitní politika v České republice

3.1.1 Pronatalitní politika v socialistických zemích

Poválečný baby boom proběhl v západní a východní části Evropy podobně, k odlišení reprodukčního chování dochází až od druhé poloviny 60. let 20. století. Pro východoevropské země byla typická vyšší úroveň porodnosti a sňatečnosti a nízký věk při zakládání rodin. Naopak západoevropské země byly charakterizovány nižší úrovní porodnosti a sňatečnosti a vyšším průměrným věkem při porodu.

V 50. letech dochází k vysokému úpadku porodnosti ve východních zemích z důvodu legalizování potratu na požádání. V těchto zemích byly antikoncepční prostředky téměř neznámé a interrupce byla jediným prostředkem, jak zabránit nechtěnému těhotenství. Do počátku 60. let byl počet potratů stejný, ne-li vyšší než počet živě narozených. Demografie si

⁹³ Z hlediska chicagského přístupu lze na děti pohlížet buď jako na spotřební nebo kapitálový statek. Dítě jako spotřební statek si rodiče kupují, protože z něj mají nějaký užitek. Dítě jako kapitálový statek si rodiče pořizují, protože jej považují za investici, která jim přinese určité dlouhodobé výnosy- např. podporu ve stáří.

⁹⁴ > http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf, 1. června 2008

udržela v socialistických zemích vysoké a zároveň důležité postavení, protože centrální plánování ekonomiky a společnosti předpokládalo znalosti o počtu a struktuře populace, k níž stát potřeboval i demografii. Populační či pronatalitní politiky byly také dobře slučitelné s ideologickým myšlením socialistických zemí. Tyto politiky byly pokusem o centrální řízení demografického vývoje⁹⁵.

3.1.2 Pronatalitní politika v Československu

Od 60. let vláda rozvíjela koordinovanou politiku ke zvýšení porodnosti, protože se vláda bála poklesu pracovní síly a zdravotních účinků opakovaných interrupcí. Československo zavedlo různá opatření ve třech směrech.

Jako první opatření lze označit omezení legálních potratů, zvláště v případě prvního a druhého dítěte. Ženy byly nuceny o povolení k přijetí žádat před speciální komisí, která měla dát souhlas k provedení interrupce. ČSSR se také snažila zvýšit dostupnost antikoncepce, aby tak zabránila nechtěným těhotenstvím.

Druhé opatření se týkalo rodičů, kteří pečovali o malé děti a zároveň přitom pracovali. V ČSSR se stavěly jesle a mateřské školky a také bylo umožněno zůstat ženám s dítětem doma od jednoho roku do tří let, ty několik měsíců pobíraly plnou mzdu a potom dostaly možnost čerpat příspěvky na úrovni minimální mzdy.

Třetím opatřením bylo zvýšení sociálních dávek např. rodinných a mateřských přídavků a porodného. Dále byly zavedeny i speciální podpory např. nízko úročené půjčky na bydlení, byly také zvýšeny dávky⁹⁶ u narození třetího dítěte a jiné.

⁹⁵ Marek Loužek, Populační ekonomie – Její důsledky pro účinnost pronatalitních politik, rok vydání 2004, str. 98-101

Sborník textů, Jiřina Kocourková, Milan Kučera, Marek Loužek, Ladislav Rabušic, Propopulační politika- ano či ne, rok vydání 2002, str. 14-15

⁹⁶ velké zvýšení přídavků na děti – na 1 dítě 300 Kč/měsíc. Rodina se 3 dětmi tedy brala 900 Kč/měsíc přídavky na děti – v cenách roku 2007 asi 2000 Kč/dítě/měsíc nebo 6000 Kč/3 děti/měsíc.

Pronatalitní opatření přijatá na počátku 70. let musíme hodnotit i v souvislosti s celkovou společenskou atmosférou tehdejší doby⁹⁷. Děti narozené v 70. letech nazýváme „Husákovy děti“⁹⁸, v roce 1974 se narodilo nejvíce poválečných dětí, v té době u nás vrcholila pronatalitní politika státu.

Stát dával rodičům k dispozici levné a výhodné novomanželské půjčky, rodinám s dětmi bylo poskytováno nové bydlení. Vysoká porodnost bývá často považována právě za výsledek této politiky. Mezi další faktor vysoké porodnosti můžeme zařadit i silnou populační vlnu – lidé narození po 2. světové válce a menší možnost seberealizace v období komunistické diktatury. Avšak koncem 70. let se možnosti státu masově podporovat populační politiku vyčerpaly. Docházely finanční prostředky na její další udržování. Podpora rodin s dětmi byla zredukována a brzy se počet nově narozených dětí vrátil na normální hodnotu. Všeobecně rozšířený názor, že pronatalitní politika byla pozitivní (z hlediska vývoje obyvatelstva), ale bývá zpochybňována v odborných kruzích.

Spousta dětí narozená v silných ročnících by se totiž narodila později. V závěru lze říci, že pronatalitní politika v 70. letech vedla spíše k větší nerovnováze struktury obyvatelstva, které se v té době projevilo pouze přetížením školek a škol. Až budou „Husákovy děti“ v důchodovém věku, bude to mít především dopad na obyvatelstvo v produktivním věku, které bude muset platit vyšší daně, aby stát dokázal tak vysoký počet obyvatel v důchodovém věku⁹⁹ uživit, s tím i zároveň souvisí současná projednávaná důchodová

Pro srovnání: z přídavek na 1 dítě se dalo v roce 1975 koupit 150 litrů polotučného mléka nebo 30 balení Sunaru. Průměrná výše přídavek v roce 2007 na děti umožňuje koupit rodině 40 litrů polotučného mléka a 5 balení Sunaru.

⁹⁷ Viz. Úvod pronatalitní politika v komunistických zemích

⁹⁸ Tímto se označují lidé narození v Československu v silné populační vlně, která začala počátkem 70. let 20. Století. V té době byl prvním, později generálním tajemníkem KSČ, od roku 1975 prezidentem Gustáv Husák.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Hus%C3%A1kovy_d%C4%9Bti>, 1. června 2008

⁹⁹ **Důchodový věk** je věk potřebný pro vznik nároku na starobní důchod. Obecný důchodový věk, dle Zákona o důchodovém pojištění, je stanoven k 1.1. 1996 na 60 let u mužů a 53 až 57 let u žen. Od tohoto data se za každý kalendářní rok přičítají u mužů dva kalendářní měsíce a u žen čtyři kalendářní měsíce. Postupné zvyšování bude pokračovat až do 31.12. 2012, kdy důchodový věk u mužů a u žen, které nevychovaly žádné dítě, bude činit 63 let. Za každé vychované dítě se odchod do důchodu žen snižuje o jeden rok, maximálně však o 4 roky.

<<http://www.finance.cz/duchody-a-penze/financni-kalkulacky/duchodovy-vek/>>, 1. června 2008

reforma¹⁰⁰ v poslanecké sněmovně. Základní důchodové pojištění je především v důsledku očekávaného demografického vývoje dlouhodobě finančně neudržitelné¹⁰¹.

Připravovaná důchodová reforma by měla být ve třech etapách. První etapa by měla zahrnovat změnu parametrických změn základů důchodového pojištění. V druhé etapě jde o změnu financování základního důchodového pojištění a soukromých důchodů (penzijní připojištění, životní pojištění) a závěrečná třetí etapa by měla dát pojištěncům možnost volby, aby se mohli částečně vyvázat ze základního důchodového systému do soukromého systému.

3.1.3 Vývoj systému populačních dávek v historii ČSSR

V této podkapitole jsem pracovala především s knižní publikací: Vladimír Wynnyczek, Populační klima v ČSSR

Dynamický vývoj populačních dávek od roku 1945 a podstatný růst výdajů na tyto dávky byl ovlivněn především:

- Postupným rozšiřováním okruhu oprávněných osob
- Zvyšováním jednotlivých dávek
- Prodlužováním doby poskytování některých dávek
- Zavedením nových dávek

Na základě propopulační politiky společnosti, při stabilním růstu mzdové úrovně byly k původním dávkám (přídavky na děti, peněžitá pomoc v mateřství, podpora při narození

¹⁰⁰ Na základě aktuálních demografických prognóz bude stárnutí české jedno z nejrychlejších v EU. Současný důchodový systém nedokáže čelit dopadům demografického vývoje, kterými jsou především prodlužující se

¹⁰¹ střední délka života, růst podílu starších osob na celkové populaci (podíl osob starších 60 let by se měl v následujících 50 letech zvýšit ze současných 20 % na více než 35 %) a růst počtu důchodců při současném poklesu počtu ekonomicky aktivních.

<[http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/postup-duchodove-reformy/](http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/postup-duchodove-reformy/etapa-duchodove-reformy/)>, 1. června 2008

dítěte a podpora při ošetřování rodiny) postupně zaváděny dávky nové, mající za úkol nejen zlepšit finanční situaci rodin s dětmi, ale také funkci pronatalitních opatření. K původním dávám postupně zvyšovaným a progresivně upravovaným přistupují v letech 1966 vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a v roce 1970 mateřský příspěvek. Z časového hlediska lze rozdělit populační dávky a jejich vývoj v závislosti na době poskytování:

1. Krátkodobé – související s narozením dítěte a s obdobím před a po porodu (mateřský příspěvek, peněžitá pomoc v mateřství, podpora při narození dítěte, vyrovnávací příspěvek)
2. Dlouhodobé – zahrnující celé období péče o nezaopatřené děti v souvislosti s prodlužováním délky přípravy na povolání dětí a mládeže (přídavky na děti) a dále rostoucím stupněm zaměstnanosti žen a zabezpečení jejich dětí v případě nemoci (podpora při ošetřování člena rodiny).

O růstu vývoji společenských prostředků vynakládaných ve prospěch rodin s dětmi informuje tabulka výdajů v pětiletých obdobích.¹⁰² Celkové výdaje v letech 1975-1979 se zvýší proti období let 1950-1954 více než 6 krát. I když objem přídavků na děti neustále roste a tvoří největší část z celkových výdajů, lze konstatovat, že jejich podíl na celku trvale klesá. Jestliže období let 1950-1954 tvořily přídavky na děti téměř 90% všech výdajů, pak se jejich podíl sníží přibližně na 70%. Vývoj výdajů na populační dávky ukazuje, že v naší společnosti byla v té době při současném zvyšování původních dávek pomoci rodinám s dětmi zaměřena pozornost na dávky podporující vývoj porodnosti. Skutečnosti za jednotlivé roky tento trend jenom potvrzují. Celkové výdaje na populační dávky dosáhly v roce 1978 výše 9,8 miliardy Kč, což je téměř desetinásobek výdajů z roku 1950. Z hlediska časového použití dávek se změnila struktura ve prospěch dávek souvisejících s vývojem porodnosti. Podíl dávek vyplácených v souvislosti s narozením dítěte (období před porodem a po porodu) se zvýšil ze 17,4% v roce 1950 na 27,7% v roce 1978. Proti tomu relativně klesl objem dávek souvisejících s celým obdobím péče o nezaopatřené děti z 82,6% na 72,3%.¹⁰³

¹⁰² viz. str. 42

¹⁰³ Vladimír Wynnyczek, Populační klima v ČSSR, str.5-14

Vývoj soustavy přídavků na děti

Období	počet nezaopatřených dětí							
	1	2	3	4	5	6	7	na každé další dítě
	měsíční výše přídavku v Kčs							
1946 - 1948	30	70	120	180	250	330	420	100
1949 - 1952	38	86	144	212	290	378	476	108
1953 - 1956	70	170	310	470	630	790	950	160
1957 - 1958	70	170	310	490	710	930	1 150	220
do 1 400 Kčs	70	170	430	690	950	1 210	1 470	260
1 400 - 2 200 Kčs	70	170	400	640	880	1 120	1 360	240
2 200 - 3 000 Kčs	70	170	370	590	830	1 070	1 310	240
3 000 - 3 800 Kčs	0	100	330	530	750	970	1 190	220
od 3 800 Kčs	0	0	310	490	710	930	1 150	220
od 1. 7. 1968	90	330	680	1 030	1 270	1 510	1 750	240
od 1. 1. 1973	90	430	880	1 280	1 520	1 760	1 200	240

Peněžitá pomoc v mateřství

Dávky na placenou mateřskou dovolenou se podle zákona o národním pojištění zaměstnanců z roku 1965 vyplácely po dobu 18 týdnů v roce. Od roku 1957 se dávka poskytovala ve stejné výši jako nemocenské (60-90% čisté denní mzdy). Zákon o zvýšení péče o těhotné ženy a matky vydaný v roce 1964 prodloužil mateřskou dovolenou na 22 týdnů. Peněžitá pomoc v mateřství v délce 18 týdnů se poskytovala v dosavadní výměře a za poslední čtyři týdny činila v souvislosti s prvním dítětem 40 %, při druhém dítěti 50% a při dalších dětech 60% z čisté mzdy. V roce 1968 byla mateřská dovolená prodloužena z 22 týdnů na 26 týdnů (ve zvláštních případech na 35 týdnů). Dále byla dána možnost všem

ženám setrvat na delší (bezplatné) mateřské dovolené až do dvou let věku dítěte. Postupné prodlužování délky mateřské dovolené, její rozšíření na další skupiny pracujících žen spolu s dalšími faktory měly vliv na růst celkových výdajů na peněžitou pomoc v mateřství. Od roku 1965 do konce roku 1978 vzrostly výdaje na peněžitou pomoc v mateřství o 983 mil. Kčs (306,1%). Na tomto růstu se v průběhu celého období podílely jednotlivé faktory takto: změna předpisů dávky 33,8%, vývoj natality 31,0%, růst mezd, z nichž se dávka propočítává 35,2%.

Podpora při narození

Podpora při narození je jednorázovým příspěvkem na částečnou úhradu nákladů vzniklých v rodině při narození dítěte. Je stanovena pevnou částkou a poskytuje se na každé narozené dítě. Z původní částky 650 Kčs byla v roce 1968 zvýšena na 1000 Kčs a její poskytování bylo rozšířeno na všechny sociálně zabezpečené občany. V roce 1971 byla tato dávka dále zvýšena na 2000 Kč v souvislosti s realizací dalších pronatalitních opatření.

Mateřský příspěvek

Zavedení mateřského příspěvku v roce 1970 se u nás poprvé uplatnila podmínka řádné péče o všechny děti v rodině. Umožňuje ženám, aby se mohly po delší dobu věnovat osobní péči o narozené dítě místo výkonu zaměstnání, nebo jiné pracovní činnosti. Mateřský příspěvek se od roku 1970 poskytoval pouze ekonomicky aktivním ženám, které pečovaly o dvě děti, z nichž jedno bylo ve věku do jednoho roku. V roce 1971 došlo na základě plnění závěrů XIV. sjezdu KSČ k další úpravě příspěvku, spočívající v prodloužení doby poskytování mateřského příspěvku do dvou let věku dítěte a rozšířením poskytování dávky pro všechny ženy, pečující alespoň o dvě děti, z nichž jedno je do dvou let věku a je druhé ve věku do dokončení povinné školní docházky, nebo do 26 let je-li dítě invalidní a vyžaduje stálou péči.

Mateřský příspěvek byl stanoven jednotně bez ohledu na výši příjmu ženy a činil 500 Kčs na jedno dítě, 800 Kčs na dvě děti a 1200 Kčs na tři děti stanoveného věku.¹⁰⁴

3.1.4 Populační politika v České republice po roce 1989

V této podkapitole jsem vycházela především z knižní publikace: Sborník textů, Jiřina Kocourková, Milan Kučera, Marek Loužek, Ladislav Rabušic, Propopulační politika- ano či ne

Po roce 1990 nebyla v České republice přijata žádná koncepce populační či rodinné politiky ani formulován ucelený program zaměřený na populační vývoj či životní podmínky rodin. Tento jev je odrazem především transformace v 90. letech, kdy vývoji životních podmínek byla věnovaná menší pozornost a za druhé politické diskuse na toto téma byly postaveny spíše na konfrontaci různých protichůdných názorů politických stran než k hledání společných východisek. Navzdory těmto dvěma zkušenostem státní úroveň podpory rodin v České republice je srovnatelná s úrovní podpory poskytované ve státech západní Evropy. V 90. letech 20. století byl v našich sférách také názor, že ovlivňování populačního vývoje prostřednictvím populační politiky ztratil pádem komunistické vlády svoji důležitost. Podobně jako v západoevropských zemích, česká vláda měla především za cíl v polovině 90. let vytvořit transformaci důchodového systému a posunutí věku do důchodu. V té době se Česká republika na tato opatření mohla připravit s předstihem, protože v té době disponovala relativně vysokou úrovní plodnosti. Avšak neočekávaný prudký pokles porodnosti v roce 1993 vyvolal v politických sférách pochybnosti, zdali nebyly zanedbány určité možnosti, které mohli tento jev ovlivnit. Ke konci 90. let se objevují snahy opatření o zvýšení porodnosti. V té době se také ukazují varovné prognózy poukazující na mnohé aktuálnější důsledky demografického stárnutí pro celou společnost, ale k přijetí adekvátních opatření se v rámci důchodového zabezpečení zatím nepřistoupilo. Vzhledem k nepopulárnosti těchto opatření se politicky strategičtější jeví, aby se politické strany zaměřily na pronatalitní opatření a to i přesto, že prostředky ke zvýšení porodnosti jsou velmi omezené a účinnost těchto opatření jsou sporná.

¹⁰⁴ Karel Hron, Odbor statistiky obyvatelstva a ŽÚ, Vývoj populačních dávek v ČSR od roku 1950

Cílem liberálně-konzervativní vlády v první polovině 90. let bylo omezit státní paternalismus, snížit závislost rodin na sociálních dávkách a finanční podporu poskytovat pouze těm, co ji skutečně potřebují. Tento přístup se promítl v zákoně o státní sociální podpoře¹⁰⁵ z roku 1995, kterým byl předchozí systém dávek určený rodinám zásadním způsobem transformován. Důležité bylo především zavedení závislosti výše dávek na výši životního minima, čímž byla zajištěna jejich valorizace. Přídavky na dítě ztratily svůj předchozí význam pronatalitního opatření již v roce 1993, kdy jejich výše přestala být odvozovaná od počtu dětí v rodině. Zákonem z roku 1995 byl navíc omezen okruh příjemců této dávky v důsledku zavedení adresnosti v jejím poskytování. Tento systém podpory je zaměřen na nízko příjmové rodiny a ve svém důsledku vede ke znevýhodnění rodin se středními příjmy. Zúžení státní podpory rodin pouze na poskytování sociálních dávek nemohlo vést ke zlepšení podmínek pro reprodukční chování. Obdobně jednostranný charakter mělo prodloužení rodičovské dovolené na 4 roky s cílem umožnit ženám starat se co nejdéle o malé děti, avšak bez možnosti jiné volby, neboť zároveň došlo k omezení a postupnému zániku předškolních zařízení pro nejmenší děti.

Sociálně demokratická vláda, která v roce 1998 vystřídala předchozí pravicově orientované vlády, deklarovala nejprve potřebu vytvoření koncepce rodinné politiky a později navrhla konkrétní opatření, jejichž cílem bylo zvýšení porodnosti. V roce 1999 byl zřízen Republikový výbor pro děti, mládež a rodinu, který měl připravit návrh koncepce rodinné politiky. Tento výbor se však neosvědčil a posléze byl zrušen. V roce 2001 se vláda pokusila o zavedení přídavků všem rodinám, avšak bez úspěchu. Nicméně se jí podařilo prosadit dvě pronatalitní opatření: za prvé, zvýšení dávky poskytované při narození dítěte a za druhé, zvýšení částky, kterou je možné si přivydělat při pobírání rodičovského příspěvku. Nelze však přepokládat, že tato jednorázová opatření by mohla výrazněji přispět ke zvýšení porodnosti.¹⁰⁶ U nás tedy

¹⁰⁵ Systém státní sociální podpory (SSP) je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (zákon o SSP), kde je možné získat další podrobné informace.

<<http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/obecne>>, 2. června 2008

¹⁰⁶ Jiřina Kocourková, seminář: Propopulační politika- spása nebo chiméra, přednáška: Má populační politika v České republice perspektivu?, rok 2002

<<http://www.cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=495>>, 2. června 2008

můžeme spíše hovořit o rodinné politice, o příspěvcích rodinám se budu věnovat v pozdějších podkapitolách.

Milan Kučera¹⁰⁷ vidí smysl pronatalitní populační politiky ve vytváření podmínek pro svobodné a odpovědné rozhodování mladých lidí o tom zda vstoupí do manželství a zda v něm budou mít děti. Zde jde o podmínky k realizaci práva stát se rodičem a povinnosti převzít odpovědnost za dlouhodobou odpovědnost za péči a výchovu dětí. Rodiče tedy přijímají trvalý závazek a stát by se měl zachovat obdobně a převzít určitou odpovědnost a závazek, že bude vytvářet stabilizované a příznivé sociální prostředí ve všech ohledech pro rodiny s dětmi. Pronatalitní populační politika se tedy nedá považovat za nějaké sociální inženýrství (kdy státní orgány určují vše), ani za manipulaci, ani za snahu dosáhnout vyššího počtu obyvatelstva. Nemůžeme ji srovnávat ani spojovat s dřívějšími činnostmi totalitních států, jejímž cílem bylo vychovat, co nejvíce vojáků. Jediným jejím cílem podle Milana Kučery je nutnost uchování únosné věkové struktury obyvatelstva, alespoň částečné eliminování prodlužování lidského života a tím zmírňování důsledků zrychlujícího se stárnutí obyvatelstva.

Smyslem rodinné a populační politiky je bránit tomu, aby rozhodování mladých lidí o rodičovství probíhalo pod tlakem, za nepříznivých životních podmínek s budoucími rodiči v neřešitelných neúnosných situacích a současně bez solidární pomoci těch, kteří děti nemají. Jde zde především o předložení trvalých a nezhoršujících se podmínek pro svobodné založení rodiny a přijmutí celoživotní odpovědnosti, které mohou vytvářet státní orgány mezi rodiči.

3.2 Současná rodinná politika v České republice

V roce 2005 vláda České republiky schválila dva vládní dokumenty, které byly přijaty na podporu rodin s dětmi, jimiž jsou: Národní koncepce rodinné politiky a Akční plán na podporu rodin s dětmi pro období 2006-2009. V současné době je koncepce rodinné politiky aktualizována v souladu s programovým prohlášením nové vlády. Cílem vlád je vytvořit moderní flexibilní rodinnou politiku s možností svobodné volby. Nedávno přijaté reformy vlády ČR naznačují jistou změnu přístupu státu k rodinám s dětmi. Vláda si prosadila omezení

¹⁰⁷ Milan Kučera - propopulační politika je správným směrem,
<<http://www.cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=496>>, 3. června 2008

sociálních dávek, čímž chce zabránit finanční závislosti rodin na státu a daňovou reformou chce posílit ekonomickou samostatnost rodin a ponechat rodinám více peněz. Omezení státních dávek se jednalo především o výši porodného a přídavku na dítě – výše porodného se snížila a okruh rodin, které pobírají přídavky na dítě, se zúžila. Daňová reforma sebou nesla především možnost zrušení společného zdanění manželů, které bylo hojně využíváno na rodičovské dovolené. Dnes se ale především jedná o skloubení zaměstnání a péče o rodinu, bohužel po roce 1989 byla především soustředěna pozornost na změny týkající se rodičovské dovolené, aby ženy mohly zůstat co nejdéle s dětmi doma a opomenuty byli jiné formy péče o děti, které jsou už ve Francii dávno používány¹⁰⁸. Jako zásadní změnu u nás můžeme označit, že rodiče teď mají tři možnosti, jak lze čerpat rodičovský příspěvek¹⁰⁹. V dalším kroku vláda slibuje rozšíření spektra služeb pro děti v předškolní péči (individuální péče nerodičovskou osobou, firemní mateřské školky). Změny, které byly nastartovány, jsou z hlediska vlády pochopitelné, přesto však mohou být veřejností vnímány negativně a mohou vést k úbytku úhrnné plodnosti. Nicméně, pokud vláda bude do budoucna stále přijímat nová opatření na podporu rodin a nebude pouze přijímat to, co je vládní politice nevyhovující, pak můžeme očekávat od mladé generace žen, že budou mít více dětí než generace v 1. polovině 70.let¹¹⁰.

3.2.1 Dávky státní sociální podpory

Systém státní sociální podpory je upraven zákonem č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Pojem státní sociální podpory označuje dávky, poskytované osobám (rodinným příslušníkům) ve společensky uznaných sociálních situacích, kdy stát skrze jejich vyplácení z části přebírá spoluzodpovědnost za vzniklou sociální situaci. V rámci systému státní sociální podpory je poskytován: *přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, sociální příplatek, příspěvek na bydlení, porodné, pohřebné a dávky pěstounské péče*.

¹⁰⁸ Viz kapitola rodinná politika ve Francii, str. 46

¹⁰⁹ Viz. podkapitola rodičovský příspěvek, str. 39

¹¹⁰ < <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocianku=2007110902>>, RNDr. Jiřina Kocourková, Ph.D. - Rodinná politika v ČR: mění se přístup státu k rodinám?, 2. června 2008

Nárok na dávky

„Nárok na dávky má pouze fyzická osoba a s ní společně posuzované osoby, které jsou hlášeny k trvalému pobytu na území České republiky, a občané Evropské unie, krytí Nařízením Rady (EEC) 1408/71 a 1612/68. U cizince se za trvalý pobyt na území České republiky považuje pobyt po uplynutí 365 dní ode dne hlášení k pobytu. Do doby 365 dnů pobytu na území České republiky se nezapočítává doba, kdy je osoba žadatelem o udělení azylu ubytovaným v pobytovém středisku Ministerstva vnitra. Dávky státní sociální podpory náleží rovněž dalším, v zákoně o SSP uvedeným osobám, které nemají na území České republiky trvalý pobyt.“¹¹¹

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je základní dlouhodobou dávkou poskytovanou rodinám s dětmi. Nárok na přídavek mají rodiny s příjmem do 2,4 násobku životního minima. Přídavek je poskytován ve třech výších podle věku dítěte (do 6ti let- 500kč, 6-15let – 610kč, 15-26 let- 700kč).

Rodičovský příspěvek

Nárok na rodičovský příspěvek má rodič (otec nebo matka), který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině. Rodičovský příspěvek je stanoven ve třech výměrách daných v pevných měsíčních částkách - *zvýšené* (11 400 Kč), *základní* (7 600 Kč) a *snížené* (3 800 Kč). Rodič si může zvolit čerpání rodičovského příspěvku po dobu dvou, tří nebo čtyř let. Volbou doby čerpání si rodič zároveň volí i k ní příslušnou výši příspěvku.¹¹²

¹¹¹ <<http://www.mpsv.cz/cs/2>>, 8. června 2008

¹¹² Více informací o rodičovském příspěvku viz. přílohy str. 83

<<http://www.mpsv.cz/cs/2>>, 8. června 2008

U zdravotně postižených dětí má rodič nárok ode dne posouzení dítěte jako dítěte dlouhodobě zdravotně postiženého nebo dlouhodobě těžce zdravotně postiženého na rodičovský příspěvek v základní výměře (7 600 Kč) do 7 let věku dítěte, a to bez ohledu na dříve zvolenou možnost čerpání rodičovského příspěvku (před posouzením zdravotního stavu dítěte).

Mateřský příspěvek

Nárok na tuto dávku mají ženy, které se v posledních dvou letech před zahájením výplaty příspěvku alespoň po dobu 270 dnů účastnily nemocenského pojištění – to je součástí sociálního pojištění, které za zaměstnance odvádí zaměstnavatel. Pokud pracuje těhotná žena jako samostatně výdělečně činná (OSVČ), účast na nemocenském pojištění musí trvat aspoň po dobu 180 dnů v období jednoho roku před porodem a musíte zaplatit pojistné za celou dobu účasti na nemocenském pojištění včetně kalendářního měsíce předcházejícího nástupu na mateřskou dovolenou. Horní hranice mateřské je 12 570 Kč¹¹³.

Rozdíl mezi mateřským a rodičovským příspěvkem

Příspěvek v mateřství je závislý na výši platu rodičky, kdežto rodičovský příspěvek se pobírá až po ukončení mateřské dovolené. V případě rizikového těhotenství je žena na neschopence a dostává nemocenské dávky, teprve 6 týdnů před porodem, pak přechází na mateřskou dovolenou včetně peněžitě pomoci v mateřství. Až po uplynutí mateřské dovolené se může žádat o rodičovský příspěvek (od ledna 2007 činí 7582 Kč). Pokud žena pracuje u malé organizace do 25 zaměstnanců, pak s velkou pravděpodobností rodičovský příspěvek vyřizuje na správě sociálního zabezpečení, které je pak i vyplácí. V případě větší organizace (nad 25 zaměstnanců) je obojí starostí zaměstnavatele. Před dobíráním mateřského příspěvku se

¹¹³ <<http://www.icm.cz/matersky-prispevek-pro-osvc-a-zeny-v-pracovnim-pomeru>>, 3. června 2008

nesmí zapomenout požádat o dočerpání řádné dovolené, protože je na ni nárok i při mateřské dovolené¹¹⁴.

Sociální příplatek

Cílem této dávky je pomáhat rodinám s nízkými příjmy krýt náklady spojené se zabezpečováním jejich potřeb. Nárok na sociální příplatek je vázán na péči o nezaopatřené dítě¹¹⁵ a na stanovenou hranici příjmů v rodině, která v předchozím kalendářním čtvrtletí musí být nižší než dvojnásobek životního minima rodiny. Se zvyšujícím se příjmem rodiny se příplatek postupně snižuje.

Sociální příplatek se zvyšuje v případech, kdy dítě je dlouhodobě těžce zdravotně postižené, dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě nemocné, zohledněny jsou také zdravotní postižení nebo osamělost rodiče. Vyšší sociální příplatek se poskytuje i rodinám, kde se narodilo více dětí současně, a to v době do tří let jejich věku, nebo rodinám, kde dítě studuje na střední škole v denní formě studia nebo na vysoké škole v prezenční formě studia.

Porodné

Jedná se o jednorázovou sociální dávku, jejímž účelem je přispět na výbavu dítěte. Porodné se poskytuje matce, která porodila dítě. Nárok na porodné má otec, jestliže matka při porodu zemřela a porodné jí nebylo vyplaceno. Dále má nárok na porodné osoba, která si převzala dítě do jednoho roku věku do náhradní rodinné péče a to bez ohledu na to, jestli už ji bylo porodné vyplaceno. V roce 2006 bylo porodné zvýšeno novelou zákona o sociální podpoře. Výše porodného do konce roku 2007 činila 11,10 násobku životního minima dítěte (17 760 Kč), pokud se narodilo jedno dítě. Při narození dvou nebo více dětí jde o 16,60 násobek životního minima (53 120 Kč, 79 680 Kč při narození trojčat). Kvůli dvojnásobnému

¹¹⁴ <<http://www.icm.cz/matersky-prispevek-pro-osvc-a-zeny-v-pracovnim-pomeru>>, 3. června 2008

¹¹⁵ Za nezaopatřené dítě je považováno dítě do skončení povinné školní docházky a dále, pokud se buď připravuje na budoucí povolání, nebo je zdravotně postižené, nejdéle však do 26 let.

zvýšení výdajů na porodné, od 1. ledna 2008 je odstraněn automatický valorizační mechanismus a porodné je vypláceno v pevné výši, která činí 13 000 Kč.

Dávky pěstounské péče

Těmito dávkami se přispívá na potřeby spojené s péčí o dítě, o které se rodiče nemohou nebo nechtějí starat, a které je svěřené do pěstounské péče. S výjimkou sociálního příplatku může pěstounovi a dítěti svěřenému do pěstounské péče vzniknout nárok i na další dávky státní sociální podpory, např. na rodičovský příspěvek, přídavek na dítě apod¹¹⁶.

3.2.2 Rodinná politika

Slučitelnost rodičovských a profesních rolí

Cílem vlády České republiky je umožnit rodičům lepší slučitelnost rodičovské a profesní role, případně, že se nechtějí vzdát svého profesního života a ani svého rodičovství. Při vytváření podmínek k realizaci lepší slučitelnosti profesních a rodinných rolí je však nutné nejen vyvážené zohlednění zájmů rodičů ale rovněž i dětí. Předpokladem lepší slučitelnosti profesních a rodinných rolí je zejména existence opatření pracovněprávní povahy a existence finančně a teritoriálně dostupných služeb péče o děti (zejména do tří let jejich věku, předškolního a mladšího školního věku dítěte).

Z pohledu rodinné politiky lze rozlišit tři aktivity na podporu rodin.

- Sociální služby- jsou zaměřeny na pomoc a podporu jednotlivým členům rodiny a/nebo rodině jako celku nacházejícím se v nepříznivé sociální situaci za účelem prevence sociálního vyloučení. Do takovýchto služeb můžeme zařadit: sociální poradenství¹¹⁷, služby sociální péče¹¹⁸, služby sociální prevence¹¹⁹.

¹¹⁶ více informací o dávkách pěstounské péče viz. přílohy str. 83

¹¹⁷ např. manželské a rodinné poradenství, poradny pro seniory, poradny pro osoby se zdravotním postižením, poradny pro oběti trestných činů a domácího násilí

¹¹⁸ např. osobní asistence, pečovatelská služba, odlehčovací služby, centra denních služeb

- Služby na podporu fungující rodiny- mají preventivní a podpůrný charakter. Jejich účelem je usnadňovat a posilovat partnerské a manželské soužití a rodičovství, podporovat rodiny v péči o děti a při harmonizaci práce a rodiny. Tyto služby můžeme rozdělit:
 - Komerčně poskytované služby na podporu fungující rodiny – hlídání dětí do věku tří let a nad tři roky věku nerodičovskou osobou¹²⁰, pomoc s vedením domácnosti¹²¹ a volnočasové a vzdělávací aktivity pro ženy¹²²
 - Nekomerčně poskytované služby na podporu fungující rodiny- např. mateřská centra, podpora v oblasti slučitelnosti profesních a rodinných rolí, podpora a výchova k harmonickému partnerství, manželství a odpovědnému rodičovství
- Činnosti poskytované v rámci sociálně-právní ochrany dětí- preventivní činnost v rámci sociálně právní ochrany dětí, poradenská činnost v rámci sociálně právní ochrany dětí, činnost v rámci sociálně- právní ochrany dětí v náhradní rodinné péči,

¹¹⁹ Např. raná péče, telefonická krizová pomoc, azylové domy, domy na půl cesty, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

¹²⁰ provozováno v režimu z.č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, živností vázanou, skupina 214 Přílohy 2 zákona (Živnost může být dle tohoto zákona provozována FO, která má zvláštní způsobilost, tj. vysokoškolské vzdělání v oblasti ošetrovatelství, nebo vyšší odborné vzdělání ve studijním oboru dětská sestra nebo všeobecná sestra se specializací na pediatrii, nebo úplné střední odborné vzdělání ve studijním oboru dětská sestra nebo všeobecná sestra se specializací na pediatrii. Nařízení vlády č. 209/2001 Sb. stanoví seznam živností, jejichž výkon je podnikatel povinen zajistit pouze fyzickými osobami splňujícími odbornou způsobilost stanovenou tímto nařízením. Obsahovou náplní této živnosti stanoví nařízení vlády č. 469/2000 Sb.

¹²¹ např. údržba domácnosti, rodinné zásobování - provozováno v režimu z.č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání. Péči o děti nad 3 roky může být provozována v režimu živnosti volné dle nařízení vlády č. 140/2000 Sb., jedná se o živnost č. 114 – Mimoškolní výchova a vzdělávání, kam spadá péče o děti nad 3 roky věku v předškolních zařízeních, v soukromých školách a zařízeních sloužících odbornému vzdělávání v zařízeních nezařazených do sítě škol, školských a předškolních zařízení jiná mimoškolní výchova a vzdělávání, doučování, výchovně vzdělávací činnost na dětských táborech, obsahovou náplní této živnosti stanoví nařízení vlády č. 469/2000 Sb.

¹²² provozováno v režimu z.č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání. Jedná se o živnost č. 122 – Poskytování služeb pro rodinu a domácnost, kam spadá: zajišťování chodu domácnosti, péče o děti, péče o osoby vyžadující zvýšenou péči, obstaravatelská činnost.

práce s dětmi vyžadující zvýšenou pozornost v rámci sociálně- právní ochraně dětí a zřizování zařízení sociálně- právní ochrany dětí.

V souvislosti s těhotenstvím, porodem a následnou péčí o dítě existuje v České republice řada opatření směřujících ke zvýhodnění matek a otců v pracovně právních vztazích.

Mateřská dovolená

Zaměstnankyni (matce) náleží v souvislosti s porodem a péčí o narozené dítě mateřská dovolená po dobu 28 týdnů; porodila-li zároveň dvě nebo více dětí, náleží jí mateřská dovolená po dobu 37 týdnů. Zaměstnankyně nastupuje zpravidla tuto mateřskou dovolenou od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu, nejdříve však od počátku osmého týdne před tímto dnem. V některých zvláštních případech zákon stanoví kratší dobu mateřské dovolené. Mateřská dovolená nesmí být nikdy kratší než 14 týdnů a nemůže v žádném případě skončit ani být přerušena před uplynutím 6-ti týdnů ode dne porodu.

Po dobu čerpání mateřské dovolené přísluší zaměstnankyni od zaměstnavatele, jejíž pracovní poměr trvá, pracovní volno bez náhrady mzdy. Nárok na dávky nemocenského pojištění (tzv. peněžitou pomoc v mateřství) a státní sociální podpory náležející po tuto dobu upravují zvláštní právní předpisy.

Doba čerpání mateřské dovolené se pro účely dovolené na zotavenou posuzuje jako výkon práce; znamená to, že tato doba se také započítává do dnů podmiňujících vznik nároku na dovolenou. Požádá-li zaměstnankyně zaměstnavatele o poskytnutí dovolené tak, aby navazovala bezprostředně na skončení mateřské dovolené, je zaměstnavatel povinen její žádosti vyhovět.¹²³

Zaměstnavatel je povinen poskytnout zaměstnankyni mateřskou dovolenou i bez její žádosti a zároveň zaměstnankyně nemusí o poskytnutí mateřské dovolené zaměstnavatele žádat; postačí, když zaměstnavateli nástup mateřské dovolené oznámí.

¹²³ <<http://www.vyplata.cz/zakony/z262-2006sb.php#P217>>, 3. června 2008

Rodičovská dovolená (dříve další mateřská dovolená)

Rodičovská dovolená¹²⁴ přísluší ženě na její žádost po skončení mateřské dovolené do tří let věku dítěte. Otci dítěte přísluší - na žádost - od narození dítěte rovněž do tří let jeho věku, přičemž mateřskou a rodičovskou dovolenou mohou oba rodiče čerpat současně. Zaměstnavatel je povinen poskytnout zaměstnankyni a zaměstnanci na jejich žádost rodičovskou dovolenou.

I v případě rodičovské dovolené jde z pracovněprávního hlediska v případě, že pracovní poměr po dobu čerpání mateřské dovolené trvá, o důležitou osobní překážku v práci, při které přísluší od zaměstnavatele pracovní volno bez náhrady mzdy. Doba čerpání rodičovské dovolené se pro účely dovolené na zotavenou jako výkon práce neposuzuje a započítává se do dnů podmiňujících krácení dovolené na zotavenou.

Z právní úpravy vyplývá, že rodičovská dovolená se nemusí čerpat vcelku, ale pouze v rozsahu, ve kterém o ni zaměstnankyně či zaměstnanec zaměstnavatele požádali. Pokud nastoupí do zaměstnání před dovršením tří let věku dítěte a poté se rozhodnou opět čerpat rodičovskou dovolenou, je zaměstnavatel povinen do dovršení tří let věku dítěte jejich žádosti vyhovět.

Zákonem o státní sociální podpoře v (§30 zákona č.117/1995 Sb.¹²⁵) se stanoví, že rodičovský příspěvek rodiči nenáleží, jestliže v rodině druhý z rodičů má po celý kalendářní měsíc nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo peněžitou pomoc poskytovanou podle předpisů nemocenského pojištění, a to v době ode dne narození dítěte. Souběh poskytování rodičovského příspěvku oběma rodičům současně je tak vyloučen.

¹²⁴ <<http://www.vyplata.cz/zakony/z262-2006sb.php#P196>>, 3. června 2008

¹²⁵ <http://www.vyplata.cz/zakony/z117-1995sb_30-32.php#30>, 3. června 2008

4. Pronatalitní politika ve Francii

Tato kapitola je zpracovávána především z publikací: Martin Vlček, Vladimíra Kantorová, studie: Rodinná politika a demografie rodiny- statistiky, srovnání, analýzy vybraných evropských států, Evelyne Sullerot: la démographie de la France bilan et perspectives

Systém státní sociální ochrany je tvořen třemi základními prvky.

Prvním prvkem je systém sociálního pojištění, prostřednictvím něhož se vyplácí každému účastníkovi peníze v závislosti na jeho příspěvku (starobní důchody, dávky v nezaměstnanosti).

Druhým prvkem jsou takzvané univerzální dávky rozdělované podle potřeb (naturální nemocenské dávky, rodinné přídatky).

Třetí prvek, představují dávky, které mají charakter solidarity bohatších s chudými (dávky rodinné politiky podmíněné výší rodinných příjmů, RMI – le Revenu Minimum d'Insertion).

Ve francouzském ekonomickém systému platí ekonomicky aktivní obyvatelé vysoké příspěvky na sociální péči. Díky těmto příspěvkům pak mají právo na dávky nemocenského pojištění, dávky v nezaměstnanosti či právo na starobní důchod (částečně jsou i příspěvky na sociální péči použity z části na dávky mající charakter solidarity). Francie za léta existence vytvoření komplexního sociálního systému, díky němuž mají občané Francie bezplatnou lékařskou péči, životní minimum, minimální starobní důchod a dávky podmíněné výší rodinných příjmů i různá pojištění. V mé práci se především budu zajímat o rodinné přídatky ve Francii a o dávky mající charakter solidarity.

4.1 Historie pronatalitní politiky ve Francii ve 20. století

Populační otázky a pronatalitní opatření se objevují ve Francii zejména ve spojitosti s poválečnými obdobími, kdy Francie v obou světových válkách utrpěla velké válečné ztráty. Francie patří mezi země západní Evropy, která nasadila v meziválečných letech aktivní populační politiku. V roce 1919 byla ustanovena „Rada pro plodnost“ (le comité central des

allocations familiales aidant à naître)¹²⁶ v rámci ministerstva zdravotnictví a tímto krokem dostalo pronatalitní hnutí oficiální uznání. Základním elementem sociálního citění Francie bylo v té době především pronatalitní citění, ale zároveň mezi tím byla i souvislost s klesající porodností a slábnoucí národní silou. Mezi křivkou porodnosti a úmrtnosti rostla populace Francie velice pomalu. Populační politiku francouzské vlády lze rozdělit na dvě oblasti: represivní a preventivní. Mezi represivní opatření můžeme zařadit různé zákony, které podporovaly vysokou porodnost, jako bylo např. zrušení kontroly porodnosti a omezení potratů. Preventivní opatření především odstraňovali ekonomické a jiné překážky spojené se zakládáním velkých rodin. Do preventivních opatření můžeme zařadit speciální výhody rodinám, úlevy sociálního pojištění a daňové stimuly. Tento přístup byl ovlivněn také francouzským nacionalismem, který ve Francii posílil v letech 1870-1871. Příslušníci všech intelektuálních tradic- liberálové, konzervativci apod. mluvili o nevyhnutelné ztrátě vojenské, diplomatické a koloniální síly, která by určitě nastala, kdyby populace dále klesala.

I když debata vlády se zaměřovala na předpokládané nevyhnutelné důsledky nízké porodnosti a nízkého populačního růstu, nebyly francouzské vlády po většinu doby schopné přetavit pronatalitní sentiment do aktivní pronatalitní politiky. Až teprve v roce 1920 a 1923 můžeme říci, že na doporučení nově vytvořené Rady pro plodnost byla zavedena první propopulační opatření. O prvních zákonech můžeme říci, že byly represivní a měly zabránit antikoncepci a trestat potraty. V roce 1938 provedla vláda další krok k rozvoji ucelené pronatalitní politiky a tím bylo tzv. Přijetí rodinné politiky¹²⁷, byla zavedena určitá forma porodného, což byla prémie za narození dítěte do dvou let od sňatku. Prémie činila dvojnásobek referenční mzdy. V roce 1946 francouzská vláda zřídila Vyšší konzultativní komisi o populaci, která byla přímo odpovědná premiérovi a v téže době byl zaveden tzv. Rodinný koeficient¹²⁸ (le quotient familial). Avšak tímto rodinným koeficientem byly

¹²⁶ Evelyn Sullerot: la démographie de la France bilan et perspectives, str. 161

¹²⁷ Do roku 1939 byly poskytovány přídavky na první dítě a od roku 1939 už ne. Začaly být poskytovány až u druhého dítěte a výše přídavek činily 10% z referenční mzdy a 20% u třetího a dalšího dítěte.

¹²⁸ Viz. přílohy str. 84

bezdětné páry a svobodní lidé daňově znevýhodnění, protože rodinný zákoník podporoval rodiny se třemi a více dětmi a matku zůstávající v domácnosti.¹²⁹

Po 2. světové válce byla Francie jeden z nejštědřejších států, co se týče v oblasti rodinné politiky, např. v roce 1948 byl uzákoněn příspěvek na bydlení, jehož poskytování bylo vázáno na výši příjmů v rodině a od roku 1956 byl příspěvek matkám v domácnosti poskytován všem ženám a ne pouze ženám, které zůstávali v domácnosti a starali se o děti. Dávky, které vznikly v průběhu 70. let, měly rodinám zaručit minimální úroveň příjmu. V roce 1974 to byl přírůstek na školní docházku dítěte, v roce 1976 přírůstek osamělému rodiči. Mezi dávky podmíněného na výši rodinného příjmu se dostávají na první pozici přírůstek na bydlení¹³⁰. V roce 1972 k přírůstku na rodinné bydlení ještě přibyl přírůstek na sociální bydlení. Poskytování tohoto přírůstku se postupně rozšířilo i na domácnosti, které nemají vysloveně rodinný charakter, např. domácnosti osob vyššího věku, handicapovaných osob, mladých zaměstnanců, studentů. V roce 1975 byl přijat zákon o umělém přerušování těhotenství (1. ledna 1975). Tento zákon umožnil potrat na žádost po prvních deseti týdnu po početí. V roce 2001 byl zákon změněn a žena může podstoupit potrat do prvních 12 týdnů. Sociální politika se vyznačuje komplexním systémem finančních dávek. Zhruba v posledních 20 letech Francie opouští od univerzálního přerozdělování dávek a přechází často k dávkám, u nichž je nárok na ně, ovlivněn výší příjmu.

4.2 Rodinná politika ve Francii

Forma současné rodinné politiky vznikla už v roce 1945, ale od té doby prošla jistým určitým vývojem. Francouzská rodinná politika bývá někdy označována jako pronatalitní a to z toho důvodu, že některé dávky jsou přiznány prvním dětem rodině a nárok na ně vzniká až pro dítě druhého nebo vyššího pořadí. Tato politika se soustřeďuje především na podporu porodnosti, pokrytí rodinných nákladů, boj proti chudobě, daňové otázky, otázky rovnosti mezi muži a ženami a problematiku sladování rodinných a profesních rolí. Základním cílem

¹²⁹ Městské ženy dostávaly 10% z průměrné mzdy v příslušném departementu

¹³⁰ Jestliže v roce 1971 představovali 12% poskytovaných Národní pokladnou rodinných dávek, v roce 1992 to bylo již 33%.

rodinné politiky ve Francii je umožnit rodičům, aby měli možnost svobodné volby a aby mohli mít tolik dětí, kolik chtějí, tedy jde zde především o slučitelnost pracovního a rodinného života ženy.

Profesní život a mateřství jsou dvě rozdílné části života a měli by se rozvíjet, aniž by se vzájemně omezovaly nebo jedna by se podřizovala druhé. Tato myšlenka je hlavní ideologií rodinné politiky ve francouzské společnosti během posledních let. Rodinná politika musí také zajišťovat bezpečnost a blahobyt dětí, služby péče o děti, podporovat zaměstnanost žen, rovnost mezi pohlavími, rovnost příležitostí a zamezovat sociálnímu vyloučení.

Proto při zavedení 35- ti hodinového pracovního týdne ovlivnilo vztahy rodinných a pracovních závazků. Hlavním záměrem tohoto zákona bylo totiž zlepšení denního života zaměstnanců vzhledem k jejich osobním zájmům nebo rodině. Tento zákon umožnil rodičům rozšíření jejich atypické pracovní doby, která by mohla komplikovat zajištění dítěte. Nástroji zajištění péče o děti předškolního věku jsou: mateřská a rodičovská dovolená, rodičovské příspěvky, finanční pomoc a daňové úlevy, jesle, mateřské školy, domácí asistentky a chůvy na hlídání dětí a další možnosti podle toho, jaké má rodina zdroje. Obecným trendem ve Francii, na který se politika snaží reagovat, je skutečnost, že lidé si přejí mít děti a zároveň i pracovat. Francouzskou rodinnou politiku charakterizuje neutrálnost snažící se vyhnout ideologiím a radikálním názorům. Vedle podpory dětí je cílem též podporovat zaměstnanost a bydlení.¹³¹V roce 2003 se konala Conférence famille, která se zabývala těmito návrhy:

- Projekt služby rodinám a podpory rodičovství (Projet Service à la famille et soutien à la paternalisté) -
 1. Zlepšení přístupu rodin k informacím týkajících se pomoci rodinám na lokální úrovni.
 2. Rozvoj nabídky poradenských služeb odpovídajících potřebám rodin (manželské poradny a pomoc rodičům z neúplných rodin)

¹³¹ <http://www.demographie.info/?cz_detail_clanku&artclID=408>, reportáž z m „Komplexní rodinná politika jako priorita státu aneb je ČR státem přezínárodní konference, která se jmenovala átelským k rodině?“ a byla pořádána 26- 28 listopadu v roce 2006 za podpory MPSV, referující Hélène Leyland a Philippe Steck, 4. Června 2008

3. Zlepšení regulace vznikání, rozvoje a zavádění služeb pro rodiny na místní úrovni
 4. Podpora používání internetu a nových technologií v rodinách (pokračování dosavadních programů)
- Projekt o zlepšení vztahu zaměstnavatele a rodin zaměstnanců (Projekt Familles et entreprises) – zde se jednalo pouze o několik návrhů, např.:
1. Finanční přídavky placené zaměstnavatelem zaměstnancům na rodičovské dovolené nebo na vzdělávací kurzy, umožňující snazší návrat zaměstnance po rodičovské dovolené
- Projekt zaměřený na vytvoření nové dávky na péči o malé děti do věku 3 let s možností výběru typu péče pro děti (La prestation d'accueil du jeune enfant (PAJE)), toto hlavní opatření mělo následující charakteristiky:
1. Zjednodušení systému dávek týkajících se péče o dítě, tedy snížit počet dávek a lépe spojit různé formy (přídavky, daňová zvýhodnění)
 2. Zajištění svobodné volby pracovní aktivity ženy
 3. Umožnění volného výběru způsobu péče o malé dítě a dostupnosti různých typů péče o malé dítě a dostupnosti různých typů péče, jak fyzické tak i finanční.¹³²

Od roku 2004 vzešel v platnost projekt La prestation d'accueil du jeune enfant (PAJE) zaměřený na péči o malé dítě (do věku 3 let) s možností výběru typu péče, dávky jsou rozdávány rodinám, které mají první dítě (částka 863,7€) nebo adoptují dítě do 3 let věku (1727,59€). Dále to jsou to také základní dávky, které přispívají na zdravotní péči (měsíční

¹³² Martin Vlček, Vladimíra Kantorová, studie: Rodinná politika a demografie rodiny- statistiky, srovnání, analýzy vybraných evropských států, rok 2003, str.27-39

přísun je v průměru 172,77€ na rodinu) a za třetí jsou to dávky¹³³, které přispívají na asistenční služby hlídající děti do věku 6 let, které zajišťují svobodné volby pracovní aktivity žen.

Výdaje do sociální oblasti ve Francii patří k jedněm z nejvyšších v Evropě k poměru k hrubému domácímu produktu. Výdaje na rodinnou politiku v devadesátých letech byly stabilní a v průběhu desetiletí se měnily pouze o setiny procenta. Výdaje na úrovni deseti procent nebyly a nejsou v Evropě nejvyšší, ale můžeme říci, že jsou přinejmenším nadprůměrné. Evropský průměr se pohybuje okolo 8% ze sociálních výdajů. Ačkoliv má rodinná politika ve Francii velmi dlouholetou tradici a existují zde i velmi propracované nástroje, tato politika nebyla pro Francii příliš drahá. V současné době je francouzská rodinná politika založena na pěti následujících principech:

1. Pronatalitní charakter: snaha zvýšit ve Francii porodnost, především rození třetích dětí v rodinách
2. Ochrana dětí
3. Sociální spravedlnost: přerozdělování příjmů rodinám s nízkými příjmy
4. Snaha o možnosti skloubit rodičům profesní a rodinný život
5. Solidarita: kompenzovat náklady rodiny spojené s výchovou dětí

4.3 Finanční pomoc ve Francii

V této podkapitole jsem čerpala z internetového zdroje: <<http://www.caf.fr>>

Části opatření rodinné politiky mají za úkol snížení finančních nákladů dětí pro rodinu a nejsou závislé na pracovní aktivitě žen.

K těmto opatřením patří:

¹³³ <<http://www.caf.fr>>, 6. června 2008

- Rodinné přídavky podle počtu dětí (Allocations familiales) – ve francouzské rodinné politice mají nárok na rodinné přídavky rodiny s dvěma nebo více dětmi a nezávisí na příjmech rodiny. První dítě nemá žádný nárok na přídavky a lze je požadovat až od druhého dítěte. Objem měsíční dávky činí 120,32€ na dvě děti a 274,47€ na tři děti a každé další dítě 154,15€. Rodiny mají navíc nárok na další dávky s věkem: od 11 let je to 33,84€ a od 16 let je to 60,16€. V rodinách se dvěma dětmi však tato dávka přísluší pouze mladšímu dítěti.

1. Dávky vázané na příjem, což jsou: Allocation de entrée scolaire a dříve Complément familial

- Příklad před začátkem školního roku (Allocation de rentrée scolaire) – nárok na tuto dávku je závislý na příjmu rodiny s dětmi ve věku od 6- 18 let. Výše příspěvku je stejná pro všechny děti a ve školním roce 2007-2008 činila 272, 57€ na rok.
- Doplnující rodinný přírvek (Complément familial) - tato dávka je určena pro rodiny se třemi a více dětmi starších tří let a od roku 2006 není závislý na příjmu rodiny. Objem měsíční dávky pro rok 2008 činí 156,60€.

2. Dávky pro handicapované děti (Allocations d'éducation de l'enfant handicapé)- zvláštní rodinné přídavky pro handicapované děti do věku 20 let s více než 50% handicapu dosahují 120,92€ měsíčně s možností dalších příplatků, které jsou závislé na stupni postižení a nutné péči. Pro nárok na tento přírvek musí rodič nebo jiná osoba trvale pečovat o postižené dítě.

3. Podpora neúplným rodinám (Allocations de parent isolé)– v posledních letech nabývá na důležitosti podpora neúplným rodinám. Dávka je určena svobodným ženám s dítětem/děťmi do 3 let věku k vyrovnání rozdílu mezi příjmy rodiny a minimální životní úrovní rodiny. Nárok na dávky je určen samoživitelům, kteří se sami starají o děti po dobu kratší než 18 měsíců. Maximální měsíční suma samoživiteli činí: těhotná 566,79€, když už má jedno dítě 755,72€ v případě dvou a více dětí je poslední částka zvýšena o 188,93€ . Příspěvek je samoživiteli vyplácen po dobu 12 měsíců, jestliže je o něj žádost podána během prvních 6 měsíců od okamžiku, kdy se žadatel stal samoživitelem. U dětí do tří let je příspěvek vyplácen až do 3. narozenin.

- Dávka určená dětem bez podpory jednoho nebo dvou rodičů (Allocation de soutien familial) – tento příspěvek je určen samoživitelům alespoň s jedním dítětem anebo rodinám, které adoptovali dítě. Nárok vzniká automaticky na tuto dávku sirotkům a dětem, které jeden z rodičů oficiálně neprohlásil za vlastní. Dále tato dávka určována těm, jestliže jeden z rodičů nepřispívá na výživu a výchovu dítěte. Výše tohoto příspěvku činí u dítěte bez podpory obou rodičů měsíčně 112, 80€ a pro dítě bez podpory jednoho rodiče 84,60€.

Dávka pro malé dítě

Tato dávka je u nás spojena s porodem, kdežto ve Francii je nazývána „ dávka pro malé dítě“(Allocation pour jeune enfant). Nárok na tuto dávku má žena (budoucí matka) od 5. měsíce těhotenství do 3. roku dítěte.

Žena, která chce žádat o tuto dávku, musí před koncem 14. týdne těhotenství oznámit na příslušné pokladně pro rodinné dávky a zdravotní pojišťovně, že je těhotná. Nárok na dávku je i podmíněn lékařskými kontrolami: první prohlídku musí žena postoupit do 3. měsíce těhotenství a pak každý měsíc až do porodu. Dále po narození dítěte musí lékař prohlídnout do 8. dnů od jeho narození a dále v průběhu 9. nebo 10. měsíce. Poslední prohlídka je 24. nebo 25. měsíce po jeho narození. Při posuzování nároku je vždy posuzován příjem rodiny za předešlý rok, např. narození dítěte 2008, posuzuje se příjem z roku 2007. Měsíční dávka příspěvku činí 168, 20€. V případě vícečetného porodu, náleží tato dávka každému dítěti. Jestliže rodič tuto dávku již pobírá, protože již má jedno nebo více dětí mladších 3. let, tak je dávka u posledního narozeného dítěte vyplácena pouze 3 měsíce po jeho narození¹³⁴. V případě adopce dítěte je rodině vyplácena dávka podle stejného principu a to po dobu 21 měsíců.

Mateřská dovolená

¹³⁴ Přeloženo z <<http://www.linternaute.com/pratique/famille/jeunes-enfants/72/l-allocation-pour-jeune-enfant.html>>, 6. června 2008

Na mateřskou dovolenou mají nárok všechny zaměstnané ženy a týká se jak období okolo narození dítěte, tak i období před předpokládaným narozením dítěte. V současné době se liší podle pořadí očekávaného dítěte. Žena musí povinně nastoupit na mateřskou dovolenou minimálně na 8 týdnů, z nichž 6 je bráno po porodu. U prvních a druhých dětí je délka dovolené stanovena na 6 týdnů před porodem a 10 týdnů po porodu (od roku 2007 lze nastoupit na mateřskou dovolenou 3 týdny před porodem a mohou tak využít více času pro novorozené dítě – 13 týdnů), u třetího dítěte je to 8 týdnů před porodem a 18 týdnů po porodu. V případě narození dvojčat, je mateřská dovolená prodloužena před porodem na 12 týdnů a na 22 týdnů po porodu.

Pokud žena porodí předčasně, doba mateřské dovolené není zkrácena a pokud porodí později, není dovolená po porodu kratší. V případě zdravotních komplikací může být mateřská dovolená před porodem prodloužena o dva týdny, ale musí být prodloužena na lékařské potvrzení. Poporodní doba může být prodloužena o 4 týdny. Po tuto dobu navíc žena pobírá nemocenské dávky. Během standardní délky mateřské dovolené je ženě, která platila pojištění aspoň po dobu 10 měsíců, pracovala 200 hodin během 3 měsíců před nástupem na mateřskou dovolenou a nebo měla příjem rovný alespoň 1015 násobku minimální hodinové mzdy po dobu 6 měsíců před otěhotněním nebo nástupem na mateřskou dovolenou, vyplácen příspěvek v mateřství. Jeho denní výše odpovídá průměrné čisté denní mzdě v posledních 3 měsících. Z nemocenského pojištění je vypláceno minimálně 8, 48€ za den a maximálně 74,24€ (údaje 2008)¹³⁵. Podle kolektivních smluv může zaměstnavatel dorovnat zbývající rozdíl do čisté mzdy. V případě samostatně výdělečně činných je příspěvek vyplácen 30 dní před a 30 dní po porodu. Příspěvek je rovněž daněn a snížen o příspěvky na sociální pojištění.

¹³⁵ <<http://www.infobebes.com/bebe/droits/conges-particuliers/le-conge-de-maternite/des-indemnites-journalieres>>, 6. června 2008

Otcovská dovolená

Od roku 2002 má otec nárok kromě již stávajících 3 dnů kolem porodu na dalších 11 dnů otcovské dovolené (21 dní při vícečetném porodu). Do dovolené je započítáván i víkend a svátky a dovolená musí být vybrána najednou, nelze ji dělit. Otec musí nastoupit na dovolenou v prvních 4 měsících narození dítěte. Příspěvky na otcovské dovolené jsou mu vyplácené podle stejných kritérií jako na mateřské dovolené a stejně tak může zaměstnavatel srovnat příspěvek s čistou mzdou podle kolektivních smluv.

V případě adopce mají rodiče také nárok na dovolenou a to na 10 týdnů (22 týdnů u adopce většího počtu dětí). V tuto dobu je vyplácen rodiči příspěvek stejně jako na mateřské dovolené. Druhý rodič, který nenastoupí na dovolenou, má nárok na 3 dny dovolené.

Rodičovská dovolená

V roce 1985 byla poprvé uzákoněna rodičovská dovolená a v roce 1994 byl zákon poupraven. Rodiče mohou nastoupit na dovolenou současně nebo jeden po druhém. Rodičovskou dovolenou je možné kombinovat s částečným pracovním úvazkem. Na rodičovskou dovolenou může rodič nastoupit až po mateřské dovolené a může zůstat s dítětem doma až do 3. narozenin dítěte.

Délka rodičovské dovolené činí jeden rok a je obnovitelná dvakrát, což nám dohromady dává 3 roky. U zdravotně postiženého dítěte to jsou pak 4 roky. U adopce je možné vybrat tuto dovolenou do tří let od převzetí dítěte, je-li dítě mladší 3 let. Pokud je dítě starší tří let, má nárok na dovolenou jednoho roku od převzetí. Zaměstnanec na rodičovské dovolené nemůže být propuštěn, pokud se změnila technická a pracovní postupy během rodičovské dovolené, má nárok na odborné zaškolení.

Při výpočtu důchodových nároků se dovolená považuje za pojištěnou dobu a během ní jsou ponechány veškeré výhody získané před počátkem dovolené. Po skončení dovolené pracovníci znovu získávají plný nárok na dávky v nemocnici, v invaliditě, v mateřství, v úmrtí.¹³⁶ U prvního dítěte nemá rodič nárok na rodičovský příspěvek a dovolená je tedy

¹³⁶ Rada EU, 2003

neplacená. Nárok na příspěvek mají rodiny až se dvěma dětmi a pokud je nejmladšímu méně než 3 roky. Podmínkou je i ekonomická aktivita rodiče po dobu 2 let během posledních 5 let před narozením posledního dítěte. Standardní měsíční výše příspěvku je 536, 03€ (2008), jde o nezdaněnou částku. Pokud rodič pracuje na částečný úvazek nebo maximálně 76 hodin za měsíc s platem do 1239,70€, představuje rodičovský příspěvek 354,43€ měsíčně. Jestliže rodič pracuje na 50-80% úvazku nebo 77-122 hodin měsíčně s platem 1983, 52€, činí jeho rodičovský příspěvek 268,04€ měsíčně.

Rodičovský příspěvek nelze pobírat současně s dávkou pro malé dítě. Pokud má rodič vážně nemocné dítě, má kromě standardní rodičovské dovolené nárok ještě na další dovolenou, pokud vyžaduje mít dítě ve vlastní péči. Délka této dovolené je maximálně 4 měsíce a lze ji obnovit dvakrát. Celková délka je poté jeden rok. Všichni rodiče mají nárok na neplacenou dovolenou po dobu 3 dnů v běžné nemoci dítěte, které jsou věkem do 16 let a 5 dnů v případě dítěte, které je mladší 1 rok nebo má-li zaměstnanec tři a více dětí mladších 16 let. Během této dovolené mají rodiče pečující o dítě nárok na zvláštní sociální dávky.¹³⁷

¹³⁷ Přeloženo z <<http://www.caf.fr>>, 6. června 2008

5. Komparativní analýza pronatalitní politiky v České republice a ve Francii

V současné době se nehovoří ve Francii o zavedení pronatalitních opatření, či pronatalitní politice, stejně jako v České republice. O pronatalitní koordinované politice se vedly otázky v České republice především v souvislosti vysokého úpadku porodnosti z důvodu legalizování potratu v 50. letech 20. století stejně jako ve všech východoevropských státech. Populační a pronatalitní politika byla také dobře slučitelná s ideologickým myšlením socialistických zemí. Ve Francii se populační otázky a pronatalitní opatření objevují zejména v souvislosti s poválečnými obdobími, kdy Francie v obou světových válkách utrpěla velké válečné ztráty. O aktivní francouzské populační politice lze hovořit v meziválečných letech. Aktuálnějším tématem v České republice je vytvoření koncepce rodinné politiky na podporu rodin s dětmi, natož současná forma rodinné politiky ve Francii byla zavedena již v roce 1945, která si od svého vytvoření prošla jistým vývojem a zpočátku svého vývoje byla nazývaná pronatalitní politikou. Proto v mé práci mohu především porovnávat fungování rodinných politik v obou zemích, sociální dávky na podporu rodin s dětmi a historii pronatalitních a populačních politik, které měly vliv na vysokou míru porodnosti během 20. století.

5.1 Komparativní analýza pronatalitních politik během 20. století v České republice a ve Francii

V České republice vláda rozvíjela koordinovanou pronatalitní politiku od počátku 60. let 20. století, aby zvýšila porodnost a tím pádem i pracovní sílu. Vláda se také bála zdravotních účinků opakovaných interrupcí, které by mohli do budoucna způsobit neplodnost žen ve fertilním věku. O populační politice s pronatalitními opatřeními ve Francii lze hovořit od roku 1919, kdy byla zavedena komise pro plodnost, která měla za úkol podpořit klesající míru porodnosti a slábnoucí národní sílu. Populační politika ve Francii byla rozdělena na dvě oblasti: represivní a preventivní opatření, kdežto pronatalitní politika v České republice v 70. letech, podporovala spíše preventivní opatření.

V preventivních opatření se jednalo především o odstranění ekonomických překážek a překážek, které byly spojené se zakládáním velkých rodin např. dítě při práci. V Československu se v té době rozmáhá stavba školek a jeslí pro pracující rodiče, které nemají možnost zůstat doma s dětmi do věku tří let. Poté se jedná o speciální výhody rodinám a zvýšení sociálních dávek, zavedení nového příspěvku v mateřství (1970) a v těhotenství.

V represivním opatření jednaly oba státy podobným způsobem v souvislosti s omezením legálních potratů (1975- Francie, 1958- Česká republika), aby zvýšily porodnost. Ve Francii mezi první zákony (ve 20. letech), které měly represivní charakter, bylo zabránění antikoncepce a trestání potratů. U nás se o špatné dostupnosti antikoncepce v souvislosti se zvýšením porodnosti objevilo koncem 50. let. 20. století. V roce 1938 provedla francouzská vláda další krok k ucelení pronatalitní politiky a tím bylo tzv. přijetí rodinné politiky, kdy byla zavedena určitá forma porodného při narození dítěte do dvou let od sňatku. Prémie činila dvojnásobek referenční mzdy. Do roku 1939 byly poskytovány tyto přídatky na první dítě, ale od roku 1939 už ne. Začaly být poskytovány až u druhého dítěte a výše přídatků činily 10% referenční mzdy a 20% u třetího a dalšího dítěte. V roce 1946 po 2. světové válce francouzská vláda zřídila Vyšší konzultativní komisi o populaci, která byla přímo odpovědná premiérovi a v téže době byl zavedený „rodinný koeficient“, podle kterého byly bezdětné páry a svobodní lidé daňově znevýhodněni. Rodinný zákoník podporoval rodiny se třemi a více dětmi a matku zůstávající v domácnosti. Městské ženy dostávaly 10% průměrné mzdy v příslušném departmentu.

U nás začala vrcholit pronatalitní politika počátkem 70. let v souvislosti s ideologickým socialistickým smýšlením, kdy stát poskytoval novomanželům levné a výhodné manželské půjčky, rodinám s dětmi bylo poskytováno nové bydlení, zvýšily se sociální dávky jako rodinné a mateřské přídatky. K vysoké porodnosti v té době také přispěly silné poválečné ročníky, které v 70. letech byly ve fertilním věku a zároveň celková společenská atmosféra tehdejší doby. Koncem 70. let se možnosti státu podporovat pronatalitní politiku finančně vyčerpaly a míra porodnosti se brzy vrátila na normální hodnotu, o pronatalitní politice v České republice můžeme říci, že měla spíše neblahý vliv na strukturu obyvatelstva. Kdežto

francouzská populační politika byla postupně vytvářena a pozměňována a od poloviny 40. let můžeme začít hovořit o zavádění prvních opatření rodinné politiky.

5.2 Komparativní analýza rodinné politiky ve Francii a v České republice

Současná forma rodinné politiky ve Francii vznikla už v roce 1945 a od doby svého vzniku prošla jistým vývojem. O současné francouzské rodinné politice můžeme říci, že zde není nějaký větší problém s jejím fungováním ve státní sféře. V České republice se o koncepci rodinné politiky začalo hovořit v souladu s nízkou mírou porodnosti a rychle rostoucí stárnoucí populací, která se začala dostávat do důchodového věku v 90. letech. Teprve v roce 2005 vláda České republiky vydala dva vládní dokumenty, které by se mohly označit za zárodek budoucí rodinné politiky. Tyto dokumenty byly vydány na podporu rodin s dětmi, jednalo se o Akční plán a podporu rodin s dětmi pro období 2006-2009 a Národní koncepci rodinné politiky. Národní koncepce rodinné politiky je aktualizována v souladu s programovým hlášením nové vlády.

Francouzská rodinná politika se především soustřeďuje na podporu porodnosti a to tím, že je ochotná z části pokrýt rodinné náklady na dítě, zároveň bojuje proti chudobě, řeší daňové otázky, snaží se o vyřešení problematiky sloučení rodinných a profesních rolí. Oproti tomu česká rodinná politika se především soustředí na ekonomickou samostatnost rodin, která se projevila omezením sociálních dávek. Dávky jsou nyní rozdělovány podle výši příjmů, sociálně slabé rodiny dostávají od státu více peněz a rodiny ekonomicky silné nedostávají nic. Omezení se týkalo i výše porodného (od 1. ledna 2008 výše porodného činí 13 000 Kč). Koncepce rodinné politiky jak ve Francii, tak i v České republice je z hlavního hlediska zaměřena na skloubení rodinného a profesního života. Avšak i toto hledisko je v každém státě bráno z jiného pohledu.

Ve Francii je upřednostňována pro rodiče možnost svobodné volby, aby mohli mít tolik dětí, kolik chtějí. To znamená, že i v současné rodinné politice jde z hlavní části o podporu vysoké míry porodnosti a zároveň o slučitelnost pracovního a rodinného života. Hlavní

myšlenka v ideologii francouzské rodinné politiky je, že mateřství a profesní život jsou rozdílné části života a proto by se měli rozvíjet tak, aby jedna neomezovala druhou a naopak.

Zároveň i budoucí rodinná politika České republiky má za cíl vytvořit moderní flexibilní rodinnou politiku s možností svobodné volby. Avšak změny (omezení státních dávek, změna výše porodného a daňová reforma), které byly zavedeny, jsou z hlediska vlády pochopitelné, přesto však mohou být veřejností vnímány negativně a mohou vést k snížení úhrnné plodnosti. Pokud bude vláda do budoucna přijímat nová opatření na podporu rodin, můžeme do budoucna říci, že se v České republice zvýší míra porodnosti.

Z mého hlediska je francouzská rodinná politika propracovanější a opravdu se snaží o snížení nákladů rodin na děti, kdežto rodinná politika v České republice je teprve v počátcích a sama neví, co má v budoucnu od sebe očekávat.

5.3 Komparativní analýza sociální podpory v České republice a ve Francii

Přídavek na dítě (ČR) a rodinné přídavky podle počtu dětí (FR)-allocations familiales

Ve Francii a v České republice se jedná o dlouhodobou dávku poskytovanou rodinám. V České republice je přídavek poskytován rodinám, které mají příjmy do 2,4 násobku životního minima. Kdežto ve Francii mají nárok na rodinné přídavky rodiny se dvěma a více dětmi a nezávisí na příjmech rodiny. Objem měsíční dávky činí 120,32€ na dvě děti a 274,47€ na tři děti a na každé další dítě 154,15€. Rodiny mají navíc nárok na další dávky s věkem: od 11 let to činí 33,84€ měsíčně a od 16 let je to 60,16€. Avšak rodinám se dvěma dětmi tato dávka přísluší mladšímu dítěti. Přídavek v České republice je poskytován ve třech výších podle věku dítěte (do 6- ti let- 500kč, 6-15-ti let- 610kč, 15-26- ti let- 700kč).

Porodné (ČR) a dávka pro malé dítě (FR)-allocation pour jeune enfant

Jak v ČR, tak i ve Francii je tato dávka spojena s porodem. Avšak v České republice je tato dávka poskytována jednorázově ve výši 13 000 Kč. Kdežto ve Francii má nárok na tuto dávku

matka již od 5. měsíce těhotenství až do 3. roku věku dítěte. Měsíční dávka příspěvku činí 168, 20€.

Mateřský příspěvek v ČR a ve Francii

V ČR mají nárok na tuto dávku ženy, které si v posledních dvou letech před zahájením výplaty příspěvku alespoň po dobu 270 dnů účastnily nemocenského pojištění jako zaměstnankyně podniku a pokud je matka OSVČ¹³⁸ má nárok na mateřský příspěvek pouze pokud se účastnila na nemocenském pojištění alespoň po dobu 180 dnů v období jednoho roku před porodem. Avšak na mateřskou dovolenou ve Francii mají nárok všechny zaměstnané ženy, které před nastoupením na mateřskou dovolenou pracovaly 200 hodin během 3 měsíců a platily alespoň po dobu 10 měsíců nemocenské pojištění. V České republice je horní výše mateřské 12 570 Kč. Ve Francii průměrná výše příspěvku odpovídá 251,70€ měsíčně a maximum je 2 154€ měsíčně (2008).

Mateřská dovolená v ČR a ve Francii

V České republice náleží matce v souvislosti s porodem a péčí o narozené dítě mateřská dovolená po dobu 28 týdnů, pokud matka porodila zároveň dvě děti, náleží jí mateřská dovolená po dobu 37 týdnů. Minimální délka mateřské dovolené v České republice je 14 týdnů a nemůže být ukončena či přerušena před uplynutím doby 6 týdnů ode dne porodu. Mateřská dovolená ve Francii o poznání mateřské dovolené v České republice je kratší o několik týdnů, mateřská dovolená ve Francii trvá minimálně 8 týdnů a maximální délka mateřské dovolené je stanovena na 16 týdnů, 6 týdnů před porodem a 10 týdnů po porodu. V případě narození dvojčat má matka nárok na 12 týdnů před porodem a na 22 týdnů po porodu. V České republice musí matka nastoupit na mateřskou dovolenou v počátku šestého týdne před porodem stejně tak jako ve Francii.

¹³⁸ Osoba samostatně výdělečně činná

Otcovská dovolená v ČR a ve Francii

Od roku 2002 má ve Francii otec nárok na otcovskou dovolenou, která trvá 14 dnů, 3 dny kolem porodu a 11 dní po porodu, při vícečetném porodu je délka otcovské dovolené prodloužena na 21 dní. V České republice ještě nebyla uzákoněna tzv. otcovská dovolená, u nás spíše mluvíme o rodičovské dovolené, na kterou má nárok nastoupit otec i matka do tří let věku dítěte přičemž se nejedná o mateřskou dovolenou.

Rodičovská dovolená v ČR a ve Francii

Rodičovská dovolená v České republice náleží matce po skončení mateřské dovolené do tří let věku dítěte. Na žádost může v České republice nastoupit na rodičovskou dovolenou i otec dítěte, přičemž mohou oba rodiče čerpat mateřskou a rodičovskou dovolenou současně, avšak výše rodičovského příspěvku je poskytována pouze jednomu z rodičů. Ve Francii je poskytována rodičovská dovolená v délce jednoho roku, která je obnovitelná dvakrát, tedy její maximální délka je stejná jako v České republice, rovněž na rodičovskou dovolenou mohou nastoupit oba rodiče současně, či jeden po druhém. Z pracovně právního hlediska v České republice i ve Francii nemůže být zaměstnanec propuštěn, pokud se změnily technické či pracovní postupy během rodičovské dovolené a poté má zaměstnanec nárok na odborné zaškolení. Nárok na příspěvek z rodičovské dovolené mají ve Francii až rodiny se dvěma dětmi a pokud je nejmladšímu méně než tři roky, kdežto v České republice má rodina nárok na rodičovský příspěvek už od narození prvního dítěte.

5.4 Celkové hodnocení komparativní analýzy

Z hlediska současného populačního vývoje můžeme říci, že Francie stále patří mezi státy s vysokou mírou porodnosti a také mezi státy s rychlým populačním růstem, který je z mého hlediska ovlivněn především vysokým imigračním saldem z bývalých francouzských kolonií. Rovněž si myslím, že i na míru vysoké porodnosti má vliv především obyvatelstvo z bývalých kolonií, kde bylo již v historii, v jejich rodných státech, zvykem zakládat rodiny s velkým počtem dětí. Bohužel nemůžu toto své stanovisko ničím podložit, a proto chci zdůraznit, že se jedná pouze o můj názor. Pokud bych měla vyslovit i svůj názor na současný vývoj

rodinných politik v těchto dvou státech, mohu konstatovat, že francouzská rodinná politika je v současné době propracovanější, ucelenější a štedřejší k rodinám s dětmi. Ale na druhou stranu musím říci, že česká rodinná politika je teprve v počátcích a české obyvatelstvo si teprve zvyká na nový systém přidělu sociálních dávek. Do budoucna předpokládám, že pokud naše vláda bude pokračovat v přijímání nových zákonů ve prospěch rodiny, můžeme se dočkat vysoké míry porodnosti nebo dokonce i vyšší, jako byla během 70. let 20. století.

Ceny plen značky Pampers¹³⁹ v České republice a ve Francii, v jednom balení je 100 ks plen:

Stát	Cena plen za měsíc	Stáří dítěte	Počet plen denně
Česká republika	1440 Kč	0- 2 měsíce	6- 7 plen/24 h
Francie	45€ (1087,65 Kč)	0- 2 měsíce	6- 7 plen/24 h
Česká republika	960 Kč	2- 24 měsíce	4- 5 plen/24 h
Francie	35€ (845, 96 Kč)	2- 24 měsíce	4- 5 plen/24 h
Česká republika	480 Kč	24- 36 měsíců	2 pleny/24 h
Francie	16€ (386, 72 Kč)	24- 36 měsíců	2 pleny/24 h

V této tabulce jsem chtěla srovnat na kolik rodiče dítěte vyjde cenově měsíční spotřeba plen pro dítě do stáří věku tří let a chtěla jsem také touto tabulkou porovnat, zda-li jsou sociální přídavky, těchto dvou států, dostačující pro rodinu s dětmi, která by měla ještě pokrýt nejnnutnější náklady spojené s výchovou dětí, jako je ošacení a strava do věku tří let dítěte. Cena oblečení ve Francii je srovnatelná s cenami v České republice, kvalitnější dupačky lze pořídit v ceně od 200 Kč a ve Francii v ceně od 10€ (241, 70 Kč)¹⁴⁰, cena

¹³⁹ cena jednoho balení plenek značky Pampers je 480 Kč, obchodní řetězec Tesco

¹⁴⁰ supermarket Géant, ceny z 23. června 2008

přesnídávek se pohybuje ve Francii od 3€ (72, 51 Kč)¹⁴¹ za balení po šesti kelímcích a v České republice se cena pohybuje jedné přesnídávky od 5 korun¹⁴², tedy 30 korun za 6 přesnídávek. Měsíční spotřeba je přibližně 30 přesnídávek, což znamená, že v České republice nás vyjde na 150 Kč a ve Francii je tato cena 15€ (362, 55 Kč).

Oblečení pro malé dítě je velice relativní věc, protože existují maminky, které pro své děti chtějí to nejlepší, a proto se snaží nakupovat oblečení v drahých obchodech, aby se jejich miminko cítilo co nejlépe, druhý typ maminek je ten, který by chtěl koupit pro své dítě to nejlepší, ale nemají dostatek finančních prostředků a proto se musí spokojit s výrobky druhé a třetí třídy. Musíme brát také v potaz, že miminko nám od každého dne roste a tím pádem můžeme říci, že největším nákladem v počátcích výchovy dítěte je právě ošacení a s tím spojené potřeby (kočárek, prací prášek atd...).

Pokud mohu vyslovit svůj vlastní názor, co se týče výše sociálních příspěvků pro výchovu malého dítěte, tak je v České republice musím označit za nedostačující. A Francii bych mohla označit, za stát, který se snaží finančně vyjít vstříc rodinám s dětmi. Vzhledem k tomu, že se jedná o můj subjektivní názor a v současné době nevychovávám dítě ve Francii a ani sem s tím neměla zkušenost, nemohu říci, zda francouzské matky jsou spokojené s francouzským systémem sociálních dávek. Ale vzhledem k vysoké míry porodnosti mohu říci, že ve Francii převládá skupina obyvatel, která považuje za příděl sociálních dávek za dostačující.

Na druhou stranu si mohu dovolit zkritizovat systém a přiděl sociálních dávek v České republice, protože mám spousty známých, které v dnešní době mají miminko a neustále si stěžují na výši mateřského a rodičovského příspěvku. Za klad v českém sociálním systému považuji délku mateřské dovolené, která patří mezi nejdelší v Evropě. Z mého pohledu je tato délka zcela vyhovující pro matky s dětmi, protože dítě má čas, aby se upnulo na svou matku, a zároveň jeho matka mu může během celodenního kontaktu během jeho prvních tří let vštípit ty nejpotřebnější věci, které bude potřebovat do svého života. A kdo by to mohl

¹⁴¹ supermarket Géant, ceny z 23. června 2008

¹⁴² supermarket Penny, ceny 23. června 2008

Hodnota 1 eura z 23. června 2008 byla 24,17 Kč

udělat lépe než jeho vlastní matka? Děti jsou naše budoucnost, a proto podle mého názoru musí stát nejdříve, co nejlépe zaopatřit budoucí matky, které považují narození dítěte za jednu z nejdůležitějších etap svého života.

Závěr

V závěru mé práce mohu zhodnotit, že populační vývoj obou států se během 20. století vyvíjel podobně, až na období 2. světové války, kdy byla Francie postižena více než Česká republika. V současné době Francie vykazuje vysokou míru porodnosti a řadí se mezi státy s vyšší mírou porodnosti. Naproti tomu Česká republika od počátku 90. let 20. století zaznamenala úpadek porodnosti, kdy vláda České republiky z hlediska ekonomické a politické transformace nebrala v potaz důležitost růst populace a věnovala se především jiným záležitostem. V posledních pěti letech si vláda začala uvědomovat snížení počtu populace, a proto v roce 2005 schválila dva vládní dokumenty, které byly přijaty na podporu s dětmi. Od roku 2005 vláda České republiky zavádí jistou formu rodinné politiky, která je v současné době teprve v počátcích. Ale už v posledních dvou letech si můžeme povšimnout, že míra porodnosti pomalu stoupá.

Francie začala vést od roku 1946 rodinnou politiku, která byla zavedena na podporu míry porodnosti, z jistého hlediska ji můžeme vnímat i jako pronatalitní a proto jsem jí ve čtvrté kapitole zařadila mezi pronatalitní politiku a snažila se jí porovnat s pronatalitní politikou, která byla u nás vedena od 60. let 20. století až do konce 70. let 20. století. Vrchol pronatalitní politiky byl u nás v 70. letech 20. století, která skončila koncem 80. let z důvodu vyprázdnění státní pokladny, ačkoliv pronatalitní politika zatížila státní pokladnu, můžeme říci, že se jí podařilo zvýšit míru porodnosti, která bohužel měla krátkého trvání. V závěru komparativní analýzy těchto politik mohu říci, že oba tyto státy ve své historii 20. století vedly pronatalitní politiku, která se později ve Francii přetransformovala do rodinné politiky a v současné době funguje rodinná politika ve Francouzské republice bez sebemenších problémů. Rodinná politika v České republice je teprve v počátcích a české obyvatelstvo si teprve zvyká na nová opatření schválená vládou, ale do budoucnosti můžeme předpokládat, že pokud vláda bude nadále pokračovat v přijímání nových opatření na podporu rodin s dětmi, můžeme se těšit stejné úspěšnosti naší politiky jako francouzské rodinné politiky a tím pádem i vysoké míry porodnosti.

Glosář

- Přirozený přírůstek – l'accroissement naturel
- Imigrace- l'immigration
- migrace- la migration
- Porodnost (natalita)- la natalité
- Úmrtnost – la mortalité
- Sňatečnost- la nuptialité
- Rozvodovost- les divortialité
- Potratovost- les avortements
- Kojenecká úmrtnost- la mortalité infantile
- Pronatalitní politika- la politique de natalité
- Populační politika – la politique démographique
- Rodinná politika- la politique familiale
- Mateřská dovolená- le congé de maternité
- Rodičovská dovolená- le congé parental
- Otcovská dovolená – le congé de paternité

Résumé

L'objectif est de faire une analyse comparative des politiques sociales de la République française et de la République tchèque. Dans ces deux pays les politiques démographiques et familiales font parties des politiques sociales. Dans ce mémoire nous nous concentrons essentiellement sur la natalité et sur les aides accordées aux familles pour les soutenir dans l'éducation de leurs enfants.

Dans la première partie nous avons étudié l'accroissement naturel et la migration pendant le 20ème siècle en République tchèque. Dans cette partie nous voyons l'évolution de la natalité de 1900 à 1989 de la région tchèque de la Tchécoslovaquie et de la République tchèque après 1989. L'évolution entre ces époques était différente à cause de la transformation économique et politique et le changement du comportement reproductible de la population. Nous avons examiné l'influence des autres facteurs sur la natalité : la nuptialité, la divortialité, la pratique de l'avortement et l'influence de la migration sur l'accroissement naturel en République tchèque pendant le 20ème siècle. Après la chute du régime soviétique, les frontières occidentales nouvellement ouvertes incitaient la population à voyager, à vivre autrement et les influences multiples dues à un changement de régime politique favorisaient à diminuer le taux de natalité.

Dans la seconde partie nous étudions l'accroissement naturel de la France pendant le 20ème siècle. Dans cette partie nous analysons l'évolution de la natalité à partir de 1900 et l'influence des autres facteurs démographiques : la nuptialité, la divortialité, les avortements et la mortalité infantile et l'influence de la migration sur l'accroissement naturel en France. Pendant 20ème siècle la république française produisait plusieurs explosions démographiques qui se réalisaient en période d'après- guerre. Aujourd'hui la croissance de la population française est une de plus dynamique en Europe, grâce à la solde migratoire et sa politique familiale.

Dans la troisième partie nous expliquons les politiques démographiques en République tchèque. Premièrement nous avons étudié la politique de natalité en République Tchèque,

pour comprendre la politique de natalité pendant la période soviétique, nous avons rapidement examiné la politique commune des pays socialistes. Ensuite nous avons observé l'évolution des allocations familiales en Tchécoslovaquie qui ont été distribuées, pour soutenir de la natalité pendant 60 et 70 années. Puis nous étudions les politiques familiales en vigueur en République Tchèque plus particulièrement la distribution des allocations familiales et l'évolution dans un futur proche des politiques familiales. Aujourd'hui la politique familiale est actualisée selon le programme politique de notre gouvernement actuel.

Dans la quatrième partie nous avons enquêté sur la politique de natalité en France. Pour comprendre cette politique nous devons comprendre la natalité en France par rapport à son histoire durant le 20ème siècle. La politique de natalité a été créée en 1919 (le comité central des allocations familiales aide à naître) après la première guerre mondiale parce que la population française présentait le taux le plus bas de la natalité. Ensuite dans cette partie nous avons étudié la politique familiale en France et les aides octroyées aux familles. La politique familiale actuelle a été adaptée en 1946 et pendant 50 années était modifiée et acceptée par la population française. Alors nous pouvons dire que l'histoire de la politique familiale commençait après la deuxième guerre mondiale pour soutenir la natalité et les familles avec des enfants.

La cinquième partie se concentre sur l'analyse comparative des politiques sociales, plus particulièrement les politiques familiales et celles concernant la natalité, entre la République tchèque et la France. Premièrement nous analysons ces politiques et leurs évolutions pendant le 20ème siècle. Ensuite nous comparons les politiques familiales et les aides financières en vigueur dans les deux pays, puis nous avons réalisé un bilan de l'analyse comparative. Le but de cet analyse a été de critiquer les systèmes sociaux en République Tchèque et en France et trouver quel système est meilleur. Nous comparons les allocations familiales, les allocations pour jeune enfant, la durée du congé de maternité et la durée du congé de paternité et le congé parental. Nous pouvons constater que les allocations

familiales françaises sont plus avantageuses que celles distribuer en République Tchèque mais nous devons constater que la politique familiale en république Tchèque est à son commencement. Par contre on a pu mettre en évidence que les congés parentaux sont plus long en République tchèque qu'en France. Ceci permet dès le début de la vie d'un enfant de bien s'en occuper en lui prodiguant une bonne éducation qui lui permettra d'être épanouie, de suivre une scolarité efficace et d'avoir un équilibre psychologique nécessaire à son développement intellectuel et physique.

Zdroje:

- Milan Kučera, Populace České republiky 1918-1991, 1. vydání, rok 1994, Sociologický ústav Akademie věd České republiky
- Kolektiv autorů, Populační vývoj České republiky, rok 2000, Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze
- Ladislav Rabušic, Aleš Burjanek, Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace?, rok 2003, Praha: VÚPS, výzkumné centrum Brno
- Kolektiv autorů, Populační vývoj České republiky 1990- 2002, 1. vydání, rok 2002, Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze
- Evelyne Sullerot, La démographie de la France bilan et perspectives, rok 1978, Paris: Documentation française
- Jacqueline Beaujeu- Garnier, La population française, rok 1969, Paris: Colin
- Marek Loužek, Populační ekonomie- Její důsledky pro účinnost pronatalitních politik, 1. vydání, rok 2004, Praha: CEP- centrum pro ekonomiku a politiku
- Sborník textů, Jiřina Kocourková, Milan Kučera, Marek Loužek, Ladislav Rabušic, Propopulační politika- ano či ne, rok 2002, Praha: CEP- centrum pro ekonomiku a politiku
- Vladimír Wynnyczek, populační klima ČSSR, rok 1980
- Karel Hron, Odbor statistiky obyvatelstva a ŽÚ, Vývoj populačních dávek v ČSR od roku 1950
- Martin Vlček, Vladimíra Kantorová, studie: Rodinná politika a demografie rodiny- statistiky, srovnání, analýzy vybraných evropských států, rok 2003, Praha, Oeconomica
- <<http://www.demografie.info>>
- <<http://www.obcinst.cz>>
- <<http://www.deloitte.com>>
- <<http://www.ined.fr>>
- <<http://www.vupsv.cz>>
- <<http://www.migraceonline.cz>>

- <<http://www.is.muni.cz>>
- <<http://www.insee.fr>>
- <<http://www.mpvs.cz>>
- <<http://www.wikipedia.org>>
- <<http://www.finance.cz>>
- <<http://www.cepin.cz>>
- <<http://www.infobebes.com>>
- <<http://www.planovanirodiny.cz>>
- <<http://www.icm.cz>>
- <<http://www.caf.fr>>
- <<http://www.vyplata.cz>>
- <<http://www.linternaute.com>>
- <<http://www.czso.cz>>
- <<http://www.regionalnirozvoj.cz>>
- <<http://www.novinky.cz>>

Přílohy:

Příloha A Dávky státní sociální podpory v České republice

Příloha B Finanční pomoc ve Francii

Příloha C Kojenecká úmrtnost od roku 1980 do roku 2002

Příloha D Přirozený přírůstek od roku 1989 od roku 2000

Příloha E Přirozený pohyb obyvatelstva v roce 2003

Příloha F Sňatky od počátku 20. let 20. století

Příloha G Rozvodovost od počátku 20. let 20. století

Příloha H Přirozený přírůstek od počátku 20. let 20. století

Příloha I Kojenecká úmrtnost od počátku 20. let 20. století

Příloha A

Dávky státní sociální podpory

Rodičovský příspěvek

Způsob čerpání rodičovského příspěvku:

- **Rychlejší čerpání rodičovského příspěvku-** peněžitá pomoc poskytovaná v mateřství ve zvýšené výměře 11 400 Kč do 24 měsíců věku dítěte. O tuto formu čerpání může požádat rodič, který má nárok na peněžitou pomoc v mateřství ve výši alespoň 380 Kč za kalendářní den.
- **Klasické čerpání rodičovského příspěvku-** po peněžitě pomoci v mateřství v základní výměře 7 600 Kč do 36 měsíců věku dítěte. O tuto formu může požádat pouze rodič, který má nárok na peněžitou pomoc v mateřství.
- **Pomalejší čerpání rodičovského příspěvku-** po peněžitě pomoci v mateřství nebo od narození dítěte (nevznikl-li nárok na PMM) v základní výměře 7 600 Kč do 21 měsíců věku dítěte a dále ve snížené výměře 3 800 Kč do 48 měsíců věku dítěte.

Dávky pěstounské péče

Nárok na dávku má dítě svěřené do pěstounské péče nejdéle do 26 let, a pokud zůstane nezaopatřené dítě ve společné domácnosti s bývalým pěstounem. Výše příspěvku na úhradu potřeb nezaopatřeného dítěte činí 2, 3 násobek životního minima dítěte, v případě zdravotního postižení dítěte se dávka zvyšuje.

Příspěvek při převzetí dítěte - jde o jednorázovou částku, která má přispět na nákup potřebných věcí pro dítě, přecházející do náhradní rodinné péče. Výše příspěvku závisí na věku dítěte přecházejícího do náhradní rodinné péče: do 6 let dávka činí 8000 Kč, od 6- 15 let dávka činí 9000 Kč, od 15- 18 let dávka činí 10 000 Kč¹⁴³.

¹⁴³ < <http://www.mpsv.cz/cs/2>>, 25. června 2008

Příloha B

Finanční pomoc ve Francii

Rodinný koeficient¹⁴⁴

Měsíční příjem + obdržené měsíční rodinné příspěvky/počet částí

Počet částí se rozděluje podle rodinné situace:

- 1 rodič či pár - 2 části
- 1. nebo 2. dítě – 0,5 části
- 3. dítě – 1 část
- 4. dítě a další následující – 0,5 části
- postižené dítě - 1 část

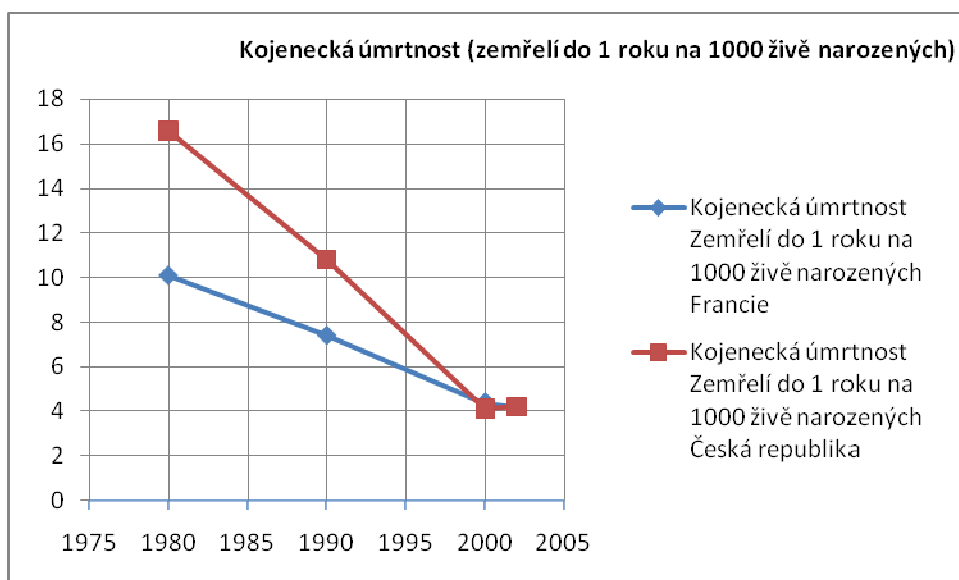
¹⁴⁴ <<http://www.caf.fr/web/Web595.nsf/VueLien/LEQUOTIENTFAMILIAL>>, 25. června 2008

Příloha C

Kojenecká úmrtnost od roku 1980 do roku 2002

Kojenecká úmrtnost Zemřelí do 1 roku na 1000 živě narozených		
Období	Francie	Česká republika
1980	10,1	16,6
1990	7,4	10,8
2000	4,4	4,1
2002	4,2	4,2

¹⁴⁵

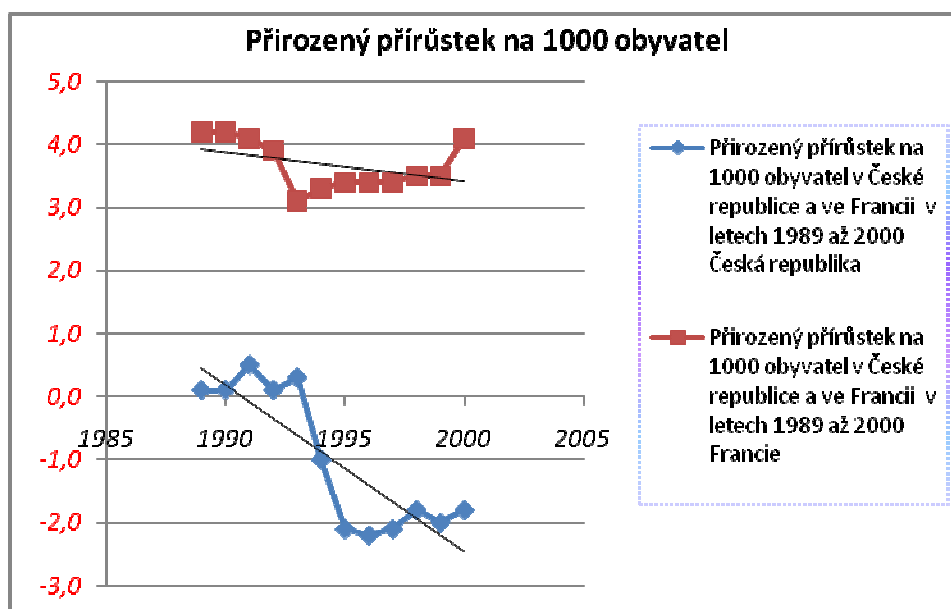
¹⁴⁵ <<http://www.czso.cz>>, 5. června 2008

Příloha D

Přirozený přírůstek od roku 1989 do roku 2000

Přirozený přírůstek na 1000 obyvatel v České republice a ve Francii v letech 1989 až 2000		
Období	Česká republika	Francie
1989	0,1	4,2
1990	0,1	4,2
1991	0,5	4,1
1992	0,1	3,9
1993	0,3	3,1
1994	-1,0	3,3
1995	-2,1	3,4
1996	-2,2	3,4
1997	-2,1	3,4
1998	-1,8	3,5
1999	-2,0	3,5
2000	-1,8	4,1

146

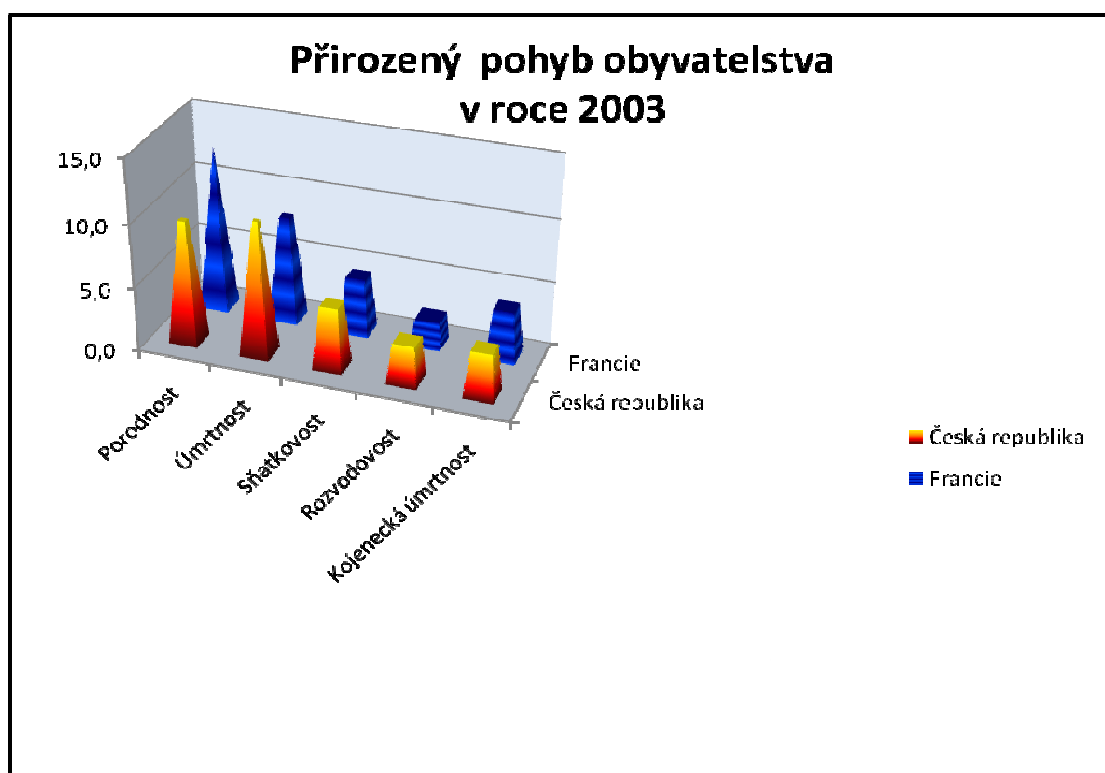
¹⁴⁶ <<http://www.czso.cz>>, 5. června 2008

Příloha E

Přirozený pohyb obyvatelstva v roce 2003

Přirozený pohyb obyvatelstva v roce 2003		
	Česká republika	Francie
Porodnost	9,6	12,8
Úmrtnost	10,5	8,3
Sňatkovost	5,0	4,5
Rozvodovost	3,2	2,2
Kojenecká úmrtnost	3,7	4,0

147

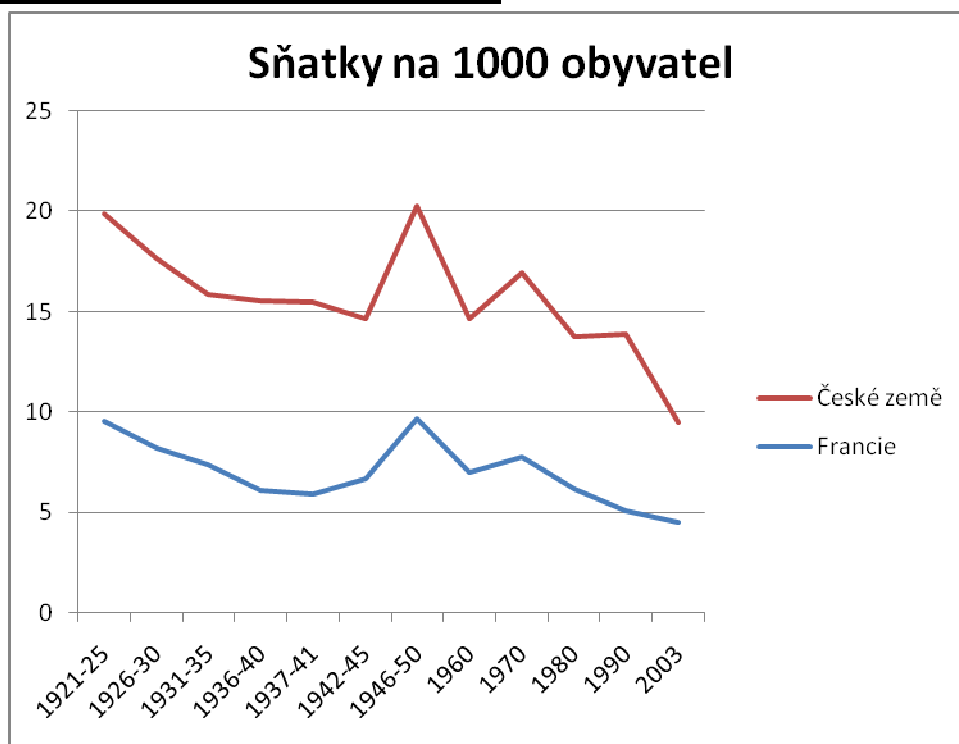
¹⁴⁷ INSEE ASF 2007, str. 66

Příloha F

Sňatky od počátku 20. let 20. Století

Období	Sňatky na 1000 obyvatel	
	Francie	České země
1921-25	9,6	10,3
1926-30	8,2	9,5
1931-35	7,4	8,5
1936-40	6,1	9,5
1937-41	5,9	9,6
1942-45	6,7	8,0
1946-50	9,7	10,6
1960	7	7,7
1970	7,8	9,2
1980	6,2	7,6
1990	5,1	8,8
2003	4,5	5,0

¹⁴⁸

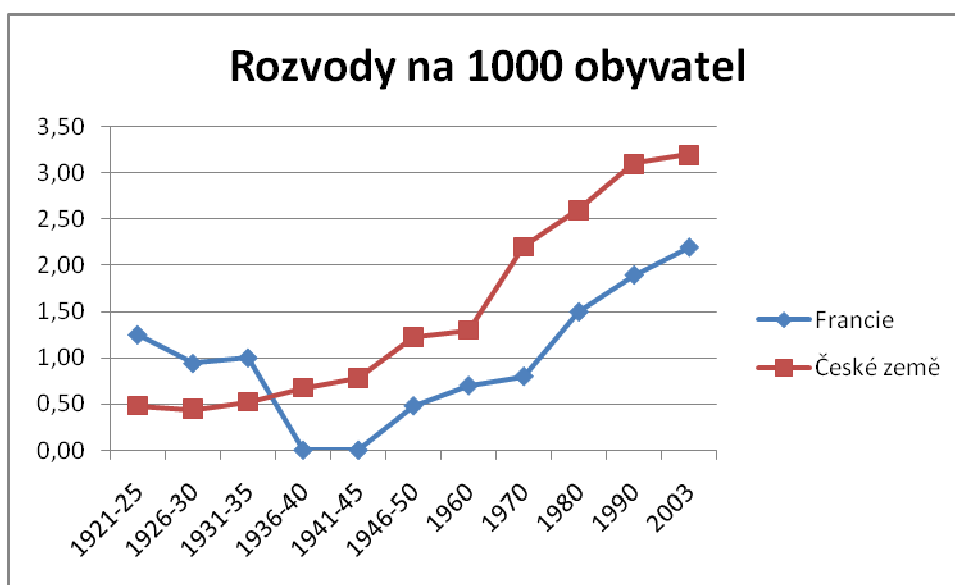
¹⁴⁸ Milan kučera, Populace České republiky 1918-1991, str. 175- 177

Příloha G

Rozvodovost od počátku 20. let 20. Století

Období	Rozvody na 1000 obyvatel	
	Francie	České země
1921-25	1,25	0,48
1926-30	0,94	0,44
1931-35	1,00	0,52
1936-40	dané údaje nebyly k dispozici	0,67
1941-45	dané údaje nebyly k dispozici	0,78
1946-50	0,48	1,22
1960	0,70	1,30
1970	0,80	2,20
1980	1,50	2,60
1990	1,90	3,10
2003	2,20	3,20

¹⁴⁹

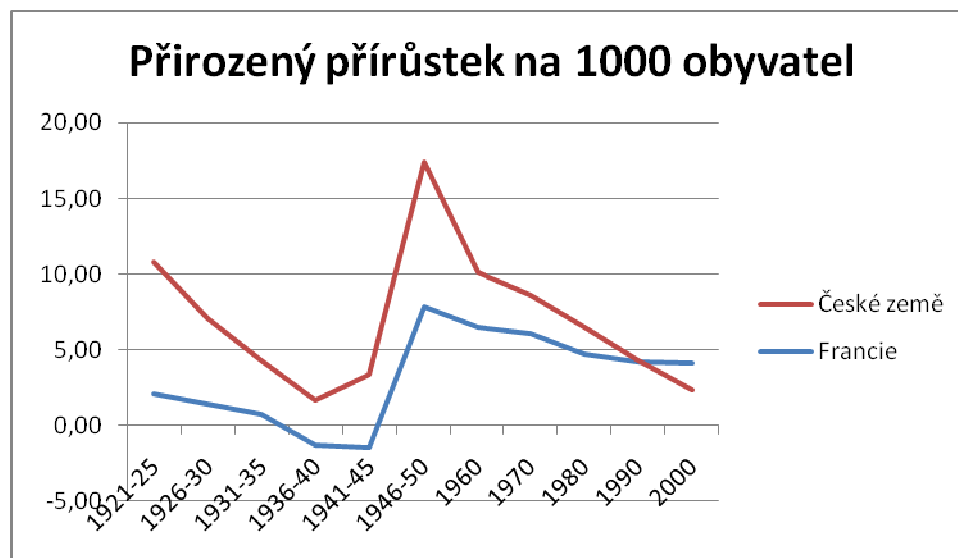
¹⁴⁹ Milan Kučera, Populace České republiky 1918-1991, str. 168- 177

Příloha H

Přirozený přírůstek od počátku 20. let 20. Století

Období	Přirozený přírůstek na 1000 obyvatel	
	Francie	České země
1921-25	2,10	8,70
1926-30	1,40	5,70
1931-35	0,80	3,50
1936-40	-1,30	2,96
1941-45	-1,44	4,78
1946-50	7,86	9,50
1960	6,50	3,60
1970	6,10	2,50
1980	4,70	1,80
1990	4,20	0,10
2000	4,10	-1,80

¹⁵⁰

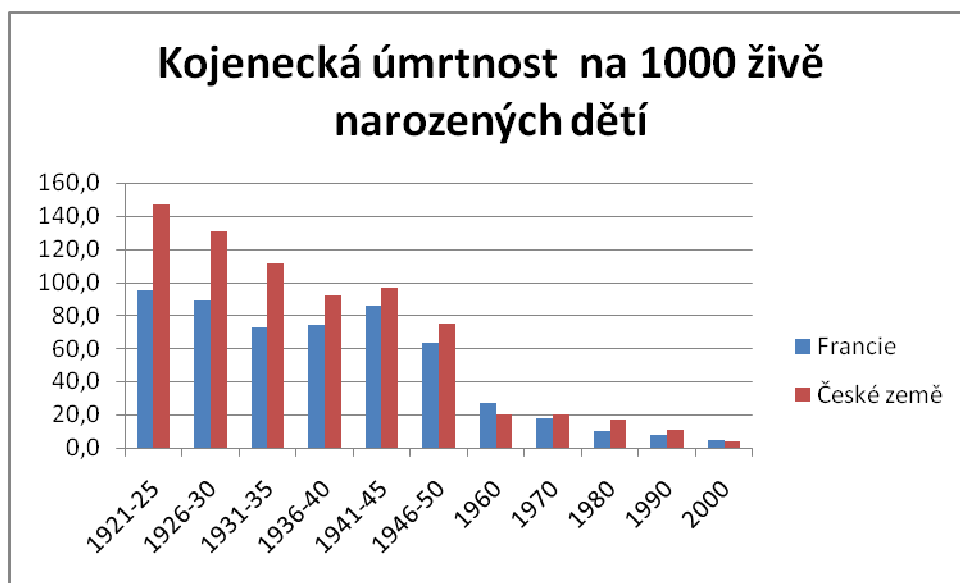
¹⁵⁰ Milan kučera, Populace České republiky 1918-1991, str. 168- 177

Příloha I

Kojenecká úmrtnost od počátku 20. let 20. Století

Období	Kojenecká úmrtnost na 1000 živě narozených dětí	
	Francie	České země
1921-25	95,0	147,0
1926-30	89,0	131,0
1931-35	73,0	111,0
1936-40	74,0	92,0
1941-45	86,0	97,0
1946-50	63,0	75,0
1960	27,0	20,0
1970	18,0	20,2
1980	10,0	16,9
1990	7,5	10,8
2000	4,4	4,1

¹⁵¹

¹⁵¹ Milan kučera, Populace České republiky 1918-1991, str. 168- 177